

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaali-ala

Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2013

Maija Rantanen

PIENRYHMÄTOIMINTA MUKULAX KÄHÄRISSÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Maija Rantanen

PIENRYHMÄTOIMINTA MUKULAX KÄHÄRISSÄ

Opinnäytetyöni oli kehittämishanke, joka käynnistyi tammikuussa 2013 ja päättyi virallisesti toukokuussa 2014. Yhteistyökumppaninani ja toimeksiantajanani toimi Turussa sijaitseva yksityinen päiväkotikoti Mukulax Kähäri. Toimeksiantajan toiveiden ja yhteisten pohdintojen pohjalta kehittämishankkeen tehtävänä oli tuottaa päivähoitoyksikön pienryhmätoiminnasta kertova vanhemmille suunnattu opas. Opas toteutettiin sähköisessä muodossa ja jaettiin hankkeen lopussa Mukulax Kähärin kaikille kolmen lapsiryhmän vanhemmille. Kehittämishankkeen tavoitteena oli tuottaa kaikille Mukulax Kähärin vanhemmille suunnattu opas päiväkotiiin räätälöidystä pienryhmätoiminnasta. Kehittämistehtävänäni toteuttamiseksi osallistuin pienryhmätoiminnan suunnitteluun jo ennen sen aloittamista sekä toiminnan käynnistämisen jälkeen. Oppaan suunnittelussa osallistuin sekä päiväkodin kasvattajia, johtajaa että lasten vanhempia. Näin kaikki, joita opas koskee saivat vaikuttaa sen sisältöön. Lisäksi osallistamalla kaikkia näitä osapuolia tavoitteenani oli saada aikaa kaikkia tyydyttävä ja sisällöltään kattava opas.

Valmis opas tarjoaa vanhemmille uutta ja tärkeää tietoa lastensa päiväkodin pienryhmätoiminnasta ja on samalla ekologisempi vaihtoehto tulosteille. Mukulax Kähäriössä on muutenkin otettu käyttöön sähköinen viestintä, joten oppaan ekologinen toteuttaminen oli toivottavaa. Ideoita oppaan sisältöön keräsin kartoittamalla vanhempien mielipiteitä ja toiveita kyselylomakkeen muodossa. Lisäksi konsultoin päiväkodin kasvattajia, ja erityisesti Mukulax Kähärin pienryhmätoiminnan suunnittelusta vastanneita lastentarhanopettajia. Näin sain osallistettua myös työyhteisöä oppaan suunnitteluun. Kehittämishankkeen lopuksi pyysin suullisesti palautetta sekä vanhemmilta että päivähoitoyksikön kasvatushenkilöstöltä.

Kokonaisuudessaan kehittämishankkeen koostui kehittämistehtävänäni olleesta tuotoksesta, päiväkodin vanhempien ja kasvattajien osallistamisen tuloksena toteutetusta oppaasta, sekä raporttiosuudesta. Onnistuin toteuttamaan selkeän ja tiiviin, mutta kattavan oppaan, joka vastasi Mukulax Kähärin esittämiin tarpeisiin. Kehittämishankkeen aikana vastasin tavoitteisiini ja kehityin hanketyöskentelyyn liittyvässä eri toimijoiden välisessä yhteistyössä.

ASIASANAT:

Pienryhmätoiminta, pedagogiikka, päivähoito, varhaiskasvatus, opas.

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Social Services | Child Care, Youth and Family Work

2014 | 37 + 7 Attachments

Laura Närvi

Maija Rantanen

SMALL-GROUP ACTIVITY IN MUKULAX KÄHÄRI

My thesis was a development project, which started in January 2013 and ended officially in May 2014. The project was implemented in cooperation with Mukulax Kähäri, a private kindergarten, located in Turku. Based on the wishes and discussions with Mukulax Kähäri the mission was to produce a guide for the parents about small-group activity in the day care. The guide was carried out in an electronic form and was distributed to the children's parents at the end of the project. The goal was to produce a guide for all parents of Mukulax Kähäri about customized small-group activities in the day care. In order to implement the development project successfully, I took part in the planning process and while implementing it. Also children's parents, employees and the director of the day care centre took part in the planning process. In this way all the people it concerned had a chance to take part in developing the content of the guide. In addition, by involving all these parties my goal was to get at all satisfactory and comprehensive guide by its content.

The completed guide offers parents new and important information about their children's small group activities in the day care and is at the same time an ecological option to the printed materials. Mukulax Kähäri uses electronic communication, so the ecological guide implementation was desirable. Ideas for the content of the guide were collected from the parents in form of a questionnaire, in which they shared their opinions and wishes. In addition, I consulted the employees of the day care centre, particularly the kindergarten teachers who were in charge with the small-group activities in Mukulax Kähäri. In this way I let also the work community to take part in planning of this guide. At the end of the project I asked verbal feedback from the parents and from the employees of the day care centre.

All in all, the development project included the guide implemented together with the parents and the kindergarten staff and a report part. I was able to carry out a clear and compact, but also comprehensive guide, which responded to the needs expressed by Mukulax Kähäri. During my development project I reached my goals and developed my skills in project work and cooperation.

KEYWORDS:

Small-group activity, pedagogy, daycare, early childhood education, guide.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISHANKE MUKULAX KÄHÄRILLE	8
2.1 Tausta ja kohderyhmä	8
2.2 Kehittämishanke toimintatutkimuksellisenä prosessina	8
2.3 Aikaisemmat tutkimukset aiheesta	10
3 PÄIVÄKODIN VARHAISKASVATUS	13
3.1 Varhaiskasvatuksen tarkoitus ja tavoitteet	13
3.2 Varhaiskasvatuksen sisältö	14
4 PIENRYHMÄTOIMINTA JA PEDAGOGIIKKA SEN TAUSTALLA	16
4.1 Pienryhmätoiminta pedagogiikkana	16
4.2 Mistä pienryhmätoiminnassa on kyse?	17
4.3 Pienryhmätoiminnan suunnittelu	19
4.4 Suunnittelusta toteutukseen tiimityöllä	21
5 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS	22
5.1 Tarve, kehittämistehtävät ja tavoitteet	22
5.2 Prosessikuvaus	22
5.3 Kehittämismenetelmät pienryhmätoiminnan oppaan taustalla	26
5.3.1 Dialogisuus	26
5.3.2 Hyvien käytäntöjen dialogi kehittämisen menetelmänä	28
5.3.3 Kyselylomake vanhemmille	29
5.4 Kehittämishankkeen tuotos	31
6 PÄÄTELMIÄ JA POHDINTOJA	32
6.1 Kehittämishankkeen aiheen, toimeksiannon ja teorian pohdintaa ja arviointia	32
6.2 Tuotoksen arviointia tavoitteiden ja jatkokehittelyn näkökulmasta	32
6.3 Kehittämishankkeen arviointia tarpeen näkökulmasta	34
6.4 Kehittämishankkeen eettisiä pohdintoja sekä sosionomi (AMK) – osaamisen reflektointia	34
LÄHTEET	36

LIITTEET

- Liite 1. Muistio 31.1.2013
- Liite 2. Muistio 28.5.2013
- Liite 3. Muistio 11.9.2013
- Liite 4. Muistio 31.1.2014
- Liite 5. Kyselylomake vanhemmille
- Liite 6. Kooste kyselyn vastauksista
- Liite 7. Valmis opas

KUVAT

- Kuva 1. Kehittämisprosessi lineaarista mallia mukaillen
- Kuva 2. Kehittämishankkeen prosessikuvaus

TAULUKOT

- Taulukko 1. Kyselylomakkeen ensimmäisen kysymyksen vastaukset

1 JOHDANTO

Suomalainen päivähoito on kansainvälisesti arvioituna huipputasoa. Päivähoitolakimme on ainoalaatuinen ja suomessa jokaiselle lapselle on taattu subjektiivinen päivähoito-oikeus. Ryhmäkokoja voidaan pitää yhtenä varhaiskasvatuksen laatutekijöistä. Suomessa päiväkotiryhmille ei kuitenkaan ole määritelty niiden enimmäiskokoa, vaan ryhmien suuruutta säädellään aikuisten ja lasten välisellä suhdelukusäännöksellä. Ryhmät voivat siis olla suuria, kunhan aikuisia on riittävästi. Säännöksen mukaan alle kolmevuotiaita voi olla neljä yhden aikuisen vastuulla, kun taas vanhempia lapsia saa olla seitsemän yhtä aikuista kohden. Todellisuudessa ryhmän lapsimäärä voi kuitenkin olla näitä suhdelukusäännöksiä suurempi, jos ryhmässä on myös osaviikkoisia lapsia. Osaviikkoisilla lapsilla tarkoitetaan sitä, että yksi lapsista on paikalla esimerkiksi maanantaina, keskiviikkona ja perjantaina, ja toinen puolestaan tiistaina ja torstaina. Näin täytetään yhden lapsen paikka, vaikka lapsia onkin ryhmässä kaksi. (Kalliala 2012, 157.) Suuressa lapsiryhmässä yksitällisen lapsen huomioimiseen ei juurikaan jää aikaa kun kasvattajien aika kuluu koko ryhmän ohjaamiseen. Suuri ryhmä voi olla toimiva, mutta siitä puuttuu kuitenkin lapsilähtöisyys. Toki lapsen tulee oppia toimimaan isommassa ryhmässä, mutta pienemmässä ryhmässä arki sujuu rauhallisemmin ja lapsen hyvinvointi lisääntyy. Lisäksi kasvattajan työ on mielekkäämpää, kun hän voi keskittyä aidosti kunkin lapsen tarpeisiin. (Mikkola & Nivalainen 2011, 33–34.) Ryhmäkokojen ollessa suuria, on tärkeää löytää pienryhmätoiminnan kaltaisia menetelmiä ryhmien toimivuuden sekä lasten ja henkilökunnan jaksamisen takaamiseksi.

Kehittämistehtäväni oli tyypiltään toiminnallinen opinnäytetyö, johon tekstissäni viittaan kehittämishankkeena. Kehittämishankkeeni toimeksiantajana oli Mukulax Kähäri, joka on yksi viidestä Mukulaxin päiväkodista Turussa. Yhteisten keskustelujemme pohjalta ja toimeksiantajan toiveiden mukaisesti toteutin kehittämishankkeenani yksikön vanhemmille suunnatun oppaan päiväkodin pienryhmätoiminnasta. Mukulax kähärissä aloitettiin pienryhmätoiminta syksyllä 2013, joten sen oli vielä useimmille vanhemmille uusi ja vieras toimintatapa.

Opas kertoo Mukulax Kähäriin muokatusta pienryhmätoiminnasta, sen tavoista ja toteutumisesta arjessa. Opas toteutettiin sähköisessä muodossa, jotta se tavoittaisi vanhemmat paremmin kuin helposti katoava paperilehtinen. Lisäksi se on tulosteita ekologisempi vaihtoehto. Oppaan sisältöä pohdittiin yhdessä päiväkodin kasvattajien kanssa. Lisäksi osallistin vanhempia oppaan suunnitteluun heille lähetetyn kyselylomakkeen avulla. Näin myös vanhemmat saivat esittää toiveitaan ja vaikuttaa oppaan sisältöön. Kyselylomakkeiden vastausten sekä päiväkodin henkilökunnan konsultoinnin pohjalta aloin jäsentää ja rakentaa oppaan sisältöä. Kehittämishankkeen alkoi vuoden 2013 alussa, ja valmis opas jaettiin vanhemmille maaliskuussa 2014, mutta virallisesti hanke päättyi vasta toukokuussa 2014 raportin palautukseen.

Kehittämishankkeen raporttiosuudessa kuvaan aluksi kehittämistehtävää ja tavoitteitani sekä toimeksiantajan tarvetta oppaan tuottamiselle. Alussa kerron myös teoreettisena tietoperustana olleesta pienryhmätoiminnasta ja sen eri ulottuvuuksista. Raporttini teoriaosuus päättyy oppaan sisällön ja siihen liittyvän muun suunnittelun tarkasteluun. Oppaan kehittämisprosessia ja valmista tuotosta kuvaan raporttini loppuosassa. Raportin lopussa on päätelmiä kehittämishankkeen onnistumisesta sekä pohdintaa sosionomi (AMK):n ammatillisesta ja eettisestä näkökulmasta.

2 KEHITTÄMISHANKE MUKULAX KÄHÄRILLE

2.1 Tausta ja kohderyhmä

Sain kehittämishankkeeni aiheen otettuani yhteyttä Turun Mukulaxin johtajaan, jolloin selvisi, että Mukulaxin Kähärin yksikössä olisi tarvetta jonkinlaiselle pienryhmätoiminnan aloittamiseen liittyvälle tutkimiselle. Mielestäni aihe kuulosti mielenkiintoiselta, joten päätin tarttua siihen. Kehittämishankkeelle oli siis tilausta, mikä on mielestäni tärkeää. Mukulax Kähäri on Mukulaxin viides ja samalla uusin päiväkotit Turussa. Päiväkotit on aloittanut toimintansa elokuussa 2012 täydellisen remontin jälkeen. Yksikkö on nyt 55 paikkainen ja toiminnassa on kaksi pienten alle 3-vuotiaiden ryhmää sekä yksi yli 3-vuotiaiden ryhmä. Jokaisella ryhmällä on omat väljät tilat, jotka mahdollistavat hyvin pienryhmätoiminnan edellyttämien tilojen jakamisen. Mukulax Kähärin toiminta-ajatuksena on olla tekemässä toimivaa arkea lapsiperheille, ja tuottaa elämyksellisiä hoitopäiviä lapsille pienissä ryhmissä. Päiväkodin toiminta on tavoitteellista, lasten tasapainoista kasvua, oppimista ja kehitystä edistävää. (Mukulax 2013.)

Kehittämishankkeeni toimintaympäristönä on siis yksityinen päiväkotit ja asiakasryhmänä 1-5-vuotiaat lapset. Teen kehittämishankkeen samaan päiväkotitiin, jossa olen suuntaavien opintojen työharjoittelussa. Harjoittelun aikana ehdin aluksi kokea millaista on työskennellä isossa 22 lapsen ryhmässä ennen pienryhmätoiminnan käyttöönottoa. Isossa ryhmässä kaikkien lasten yksilöllinen huomioiminen, havainnointi ja vuorovaikutus on vaikeaa. Lisäksi levottomuus ja melu lisääntyvät helposti. Opinnäyteyöni aiheena olevalla pienryhmätoiminnalla pyritään parantamaan juuri edellä mainittuja seikkoja.

2.2 Kehittämishanke toimintatutkimuksellisena prosessina

Kehittämishankkeeni tarkoituksena on käytännönhakuaisesti tuottaa pienryhmätoimintaa käsittelevä opas Mukulax Kähärin henkilökunnan sekä päiväkodin lasten vanhempien käyttöön. Kehittämisprosessissani hyödynnän toiminnallisia

kehittämismenetelmiä, joita ohjaavat käytännön ongelmat ja kysymykset tietoa tuottaessa. Kehittämishanke on siis tutkimuksellista kehittämistoimintaa, jossa näkyy myös piirteitä osallistavasta toimintatutkimuksesta, sillä se korostaa nimenomaan työyhteisön jäsenten omaa roolia tutkijoina ja tiedon tuottajina. (Toikko & Rantanen 2009, 22, 30.) Kehittämishankkeessani tarkoituksena on tuotoksen valmistamiseksi tehdä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Yhteistyö mahdollistaa tiedon saamisen kaikilta osapuolilta, kehittämiseen sitoutumisen sekä kaikkein osapuolien tarpeiden huomioimisen. (Toikko & Rantanen 2009, 90.) Kehittämishankkeen kautta osallistan muiksi toimijoiksi luokiteltavat päiväkodin henkilökunnan ja vanhemmat, tarjoamalla heille mahdollisuuden vaikuttamiseen sekä yhteistyöhön.

Kehittämishankkeessa tarkoituksena on vastata työelämän tarpeisiin sekä luoda tuote, joka tässä hankkeessa on pienryhmätoimintaa käsittelevä opas (Vilka & Airaksinen 2003, 8-10). Työelämälähtöisyyden vuoksi kehittämishankkeessa ei tavoitella riippumatonta tietoa, vaan sen sijaan kehittämistyöllä pyritään jonkin edustamaan päämäärään (Toikko & Rantanen 2009, 44). Toisin kuin tutkimuksessa, kehittämishankkeeseen ei sisälly varsinaista tutkimusongelmaa, vaan hanke keskittyy perustelemaan valintoja ja kuvaamaan prosessia (Vilka & Airaksinen 2003, 56). Onnistumisen kannalta kehittämishankkeessa on tärkeää, että sille asetettu tavoite on hyvin määritelty ja selkeä, jolloin tiedetään mitä kehitetään ja miksi. Lisäksi kehittäminen edellyttää toiminnan organisointia, eli sen määrittämistä kuka kehittämisen aikana tekee käytännössä mitäkin. Myös mukana olevien toimijoiden määrittelemisen liittyy olennaisesti kehittämistyöhön. Varsinainen kehittämistoiminta on yleensä kokeilemista, jonka myötä yritetään selvittää miten asetettu tavoite on mahdollista toteuttaa. Kehittämiseen olennaisena osana kuuluu myös arviointi, jolla analysoidaan onko kehittäminen onnistunut. (Toikko & Rantanen 2009, 58–60.) Pienryhmätoimintaa käsitellessä käytännöstä nouseva tieto on erityisen arvokasta. Pohtimalla erilaisia kehittämisvaihtoehtoja yhdessä muiden toimijoiden kanssa, perehtymällä aikaisempiin hankkeisiin ja tutkimuksiin sekä työskentelemällä kohderyhmän parissa saadaan arvokasta käytännöstä tullutta tietoa. Kehittämishankkeessa tämän kaltaisen tiedontuottamistapa on mahdollista. Sen sijaan tutkimuksessa pohjataan

enemmän teorioihin sekä luodaan uutta teoretietoa, jonka hyödyntäminen voi kuitenkin olla haastavaa työympäristössä. (Toikko & Rantanen 2009, 20–21.)

2.3 Aikaisemmat tutkimukset aiheesta

Aloitin kehittämishankkeeseen valmistautumisen tutustumalla pienryhmätoiminnasta aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin ja tutkielmiin. Pienryhmätoimintaan ja sen aihealueisiin liittyvään ammattikirjallisuutta löytyi hyvin. Kirjallisuuteen tutustumalla sain hyvän pohjan pienryhmätoiminnan viitekehyksestä, jonka avulla puolestaan pystyin etsimään lisää aiheeseen oleellisesti liittyviä käsitteitä. Tärkeimpinä käsitteinä esille nousivat muun muassa pienryhmäpedagogiikka, varhaiskasvatus, tiimityö, omahoitajuus ja lapsilähtöisyys. Näiden käsitteiden avulla sain laajennettua pienryhmätoimintaan liittyvien eri tutkimusten hakua. Suurin osa löytämistäni tutkimuksista lähestyy pienryhmätoimintaa tarkastelemalla lasten hyvinvointia, vuorovaikutusta, laatua ja toimintaa. Valitsemieni tutkimusten tarkastelussa näkökulmat ovat olleet laaja-alaisia, mutta kuitenkin ne liittyvät jollain tapaa oleellisesti aiheenani olevaan pienryhmätoimintaan. Laaja tutustuminen näihin tutkimuksiin ja tutkielmiin antoi minulle hyvät lähtökohdat pienryhmätoiminnan eri osa-alueiden pohdintaan ja hahmottamiseen. Seuraavassa kerron lyhyesti tutkimusten pienryhmätoimintaan liittyvistä seikoista, joita tarkastelin omaa kehittämishanketta suunnitellessani.

Saija Reipas (2012) on tehnyt opinnäytetyön Tampereen ammattikorkeakoulussa otsikolla: Läsä lapsen arjessa, pienryhmätoiminta ja sen kehittäminen päiväkodissa kasvattajien kokemana. Reippaan opinnäytetyön tavoitteena oli kerätä tietoa siitä, miten pienryhmätoiminnan kehittäminen vaikuttaa kasvattajan kokemukseen omasta työstään ja kehittää pienryhmätoimintaa vastaamaan paremmin ryhmän tarpeisiin. Tutkimus toteutettiin 3-5-vuotiaiden päiväkotiryhmässä. Tämän toimintatutkimuksellisen opinnäytetyön aineisto kerättiin haastattelemalla päiväkodin työntekijöitä ryhmäteemahaastattelun keinoin. Tutkimuksen johtopäätöksinä kerrotaan, että kasvattajista kokivat päiväkodin arjen tasapainoisemmaksi ja sujuvammaksi pienryhmätoiminnan kehittämisen myötä. Kas-

vattajat myös tiedostivat oman mielialansa ja läsnäolonsa vaikuttavan koko ryhmän ilmapiiriin sekä kasvattajien välisen vuorovaikutuksen laatuun. Lisäksi tutkimuksen tuloksissa todettiin, että joustavasti sovellettuna pienryhmätilanteiden strukturoinnin huomattiin lisäävän tapahtumien ennakointia sekä pysyvyyttä. Kasvattajat kokivat strukturoinnin auttavan heidän työtään, sillä he huomasivat olevansa enemmän läsnä ja keskittyvänsä työhön paremmin. Pienryhmätoiminnalla saatiin myös lisättyä ruokailutilanteiden miellyttävyyttä sekä vuorovaikutusta.

Pro gradu- tutkielman Helsingin Yliopiston opettajan koulutuslaitoksella tehnyt Kirsi Tiira (2000) käsittelee pienryhmätoimintaa tutkielmassaan Yhteistä kieltä etsimässä, Pienten lasten osallisuuden lisäämisestä vesiprojektissa. Tiiran tekemä tutkimus oli osa Sosiaali- ja Terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen Kuperkeikkakyyti projektia. Tutkimus käsittelee pienten lasten osallisuutta ja miten sitä voidaan lisätä sadutusdokumentointi – menetelmän avulla. Hän tutki muun muassa sitä, miten osallisuus ilmenee projektin aikana ja miten aikuinen kuvaa tekijöitä, jotka mahdollistavat lapsen osallisuutta. Tutkimuksensa tuloksina hän kertoo pienryhmätoiminnan lisäävän lasten osallisuutta päiväkodissa ja toteaa pienryhmän olevan lapselle luontainen ympäristö toimia.

Päivi Koiviston tekemässä väitöskirjassa ”Yksilöllistä huomioimista arkisissa tilanteissa” Päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lasten itsetuntoa vahvistavaksi (2007, 125–132) todetaan, että ihminen pystyy kokemaan turvallisuuden tunteen, silloin kun hän tuntee olevansa arvostettu ja hyväksytty sekä hänelle suodaan riittävästi aikaa toimimiseen. Turvallisuuden tunteen kokemisella on vaikutusta myös myöhemmin henkilön itsetunnon vahvistumisessa. Koiviston mukaan lapsiryhmässä tulisi antaa aikaa jokaiselle lapselle vuorovaikutukseen, toisiin tutustumiseen ja luottamuksellisten ihmissuhteiden luomiseen, jotta olisi mahdollista saada aikaan lapsen itsetuntoa vahvistava ilmapiiri. Lisäksi kasvattajan tulisi olla saatavilla silloin kun lapsi tarvitsee häntä. Pelkkä aikuisen fyysinen läsnäolo ei kuitenkaan riitä, vaan hänen tulee toiminnallaan osoittaa olevansa aidosti kiinnostunut lapsen tekemisistä ja ajatuksista, olla henkisesti läsnä ja aktiivisesti havainnoida tilannetta. Pienryhmätoiminnalla edellä mainitun

itsetuntoa vahvistavan ilmapiirin luominen on mahdollista, sillä ryhmäkoon ollessa pieni, lapsi pystyy tutustumaan paremmin muihin saman ryhmän lapsiin. Myös kasvattajan on helpompi olla aidosti läsnä ja ottaa huomioon lapsen yksilölliset tarpeet. Tutkimuksessa selvitettiin henkilöstön liiallisen vaihtuvuuden tuottavan ongelmia muun muassa lasten pääsemisessä osaksi ryhmän tasavertaiseksi jäseneksi ja hankaloittavan lasten keskinäisiä suhteita. Yksi oleellisista lapsen itsetuntoa vahvistavista tekijöistä on myös kasvattajien lapsituntemus, sillä lapsen vahvuuksien, tarpeiden ja kehittymistä vaativien alueiden tiedostaminen pohjautuvat lapsen yksilölliseen havainnoimiseen. Päivittäiset yksilölliset huomionosoitukset vahvistavat lapsen itsetunnon kehittymistä. Nämä tutkimuksessa esille tuodut tekijät ovat osa pienryhmätoiminnan toimintamallia ja mielestäni Koiviston tekemä tutkimus vahvistaa pienryhmätoiminnasta koettujen positiivisten vaikutusten paikkaansa pitävyyttä.

3 PÄIVÄKODIN VARHAISKASVATUS

3.1 Varhaiskasvatuksen tarkoitus ja tavoitteet

Varhaiskasvatus on suunnitelmallista toimintaa, jossa lapsen arki muodostuu hoivasta, vuorovaikutuksesta, opetuksesta, kasvatuksesta ja käytännön tekemisestä. Varhaiskasvatus koostuu niin pienistä kuin suuristakin arjen valinnoista, joiden päämääränä on taata lapselle tasapainoinen hyvinvointi. Lasta hoitavien aikuisten ja vanhempien välinen yhteistyö kuuluu varhaiskasvatukseen, jolloin on tärkeää määrittää yhteiset tavoitteet, käsitykset, periaatteet ja arvot, jotta lasta voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla. (Mikkola & Nivalainen 2009, 25.) On myös tärkeää huomioida, että kasvatusta tapahtuu jatkuvasti arjessa, niin perushoitotilanteissa, oppituokioilla kuin ruokailussa (Reunamo 2007, 31). Keltikangas-Järvisen mukaan ”Varhaiskasvatus on pitkälle koulutettujen, ammattitaitoisten asiantuntijoiden antamaa kasvatusta, jonka tarkoitus on paitsi ohjata lapsen kognitiivista kehitystä optimaalisella tavalla myös tukea vanhempia heidän kasvatustyössään.” Päivähoidon tarkoituksena on vanhempien työsäkäynnin mahdollistaminen. Kaikki lapset eivät siis välttämättä tarvitse päivähoitoa, mutta heillä tulisi kuitenkin olla oikeus varhaiskasvatukseen. (Keltikangas-Järvinen 2012, 215.)

Vuonna 1973 säädetty laki lasten päivähoidosta määrittää päivähoidon tavoitteet. Vuonna 1983 lisätyn kasvatustavoitepykälän mukaan päivähoidon tulee yhdessä perheiden kanssa edistää lapsen tasapainoista persoonallisuuden kehittymistä sekä tukea perheitä heidän kasvatustehtävässään. Päivähoidon tulee tarjota turvalliset ihmissuhteet ja monipuolistesti lapsen kehitystä tukevaa toimintaa, joka edistää lapsen fyysistä, psyykkistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä. Lisäksi päivähoidon tulee tukea lapsen älyllistä, uskonnollista, eettistä sekä esteettistä kasvatusta ja ohjata lasta kasvamaan rauhaa ja elinympäristöään vaalivaksi yhteisvastuulliseksi kansalaiseksi. (Asetus lasten päivähoidosta 21.8.1992/806.) Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on siis tukea jokaista lasta, lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden. Päiväkodin suuret lapsiryhmät vaikeutta-

vat lasten yksilöllistä huomioimista ja kehityksen riittävää tukemista. Lapsella tulisi olla mahdollisuus leikkiä ja toimia rauhallisessa ympäristössä ja halutesaan myös yksin. Taina Kyrönlampi-Kylmäsen mukaan suuret lapsiryhmät, kamppailut leluista ja leikkitiloista sekä muut lapsen kannalta haasteelliset tilanteet voivat aiheuttaa lapselle ”kestostressiä”. Stressin aiheuttajia päiväkotipäivän aikana on mahdollista vähentää esimerkiksi pienryhmätoiminnan avulla. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 146.)

3.2 Varhaiskasvatuksen sisältö

Varhaiskasvatuksen sisältö on jaettu kuuteen eri orientaatioalueeseen, joita ovat matemaattinen, historiallis-yhteiskunnallinen, luonnontieteellinen, eettinen, esteettinen ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Orientaatiot muodostavat raamit tilanteista, ympäristöistä ja kokemuksista, joita varhaiskasvatuksen ammattilaisen tulisi tarjota, muokata ja etsiä, jotta lapsen kasvu ja kehitys olisi mahdollisimman tasapainoista. Jokaisen orientaatioalueen aiheet, sisällöt ja ilmiöt tulisi liittää lasten arkeen niin, että käsitysten ja havaintojen tekeminen on lapselle helppoa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003, 24 - 25.) Näiden orientaatioiden avulla lapset oppivat hahmottamaan maailmaa monipuolisesti sekä luovat itselleen ja toiminnalleen tarvitsemaansa tietopohjaa. Eri orientaatioalueiden tarkoituksena on myös tarjota lapsille uusia ideoita, kokemuksia, uteliaisuutta kokeilemaan ja havainnoimaan mielenkiinnon pohjalta. Näiden sisältöalueiden tarkoituksena ei siis ole rajoittaa lapsen toimintaa liiaksi, vaan tarjota mahdollisuuksia kehittyä ja oppia lapsen omien mielenkiinnon kohteiden pohjalta. (Mikkola & Nivalainen 2009, 13, 56.) Varhaiskasvatustoiminta perustuu lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseen, jossa vuorovaikutuksella, leikillä, kielenkehityksellä, sosiaalisilla taidoilla ja yhteistyöllä lasten vanhempien kanssa on entistä enemmän merkitystä. Kasvamisen tukemisen ja oppimisen kehittymisessä kasvattajan tulee huomioida ja pohtia lasten itsetunnon tukemista, ajattelua ja tietoisuutta. (Mikkola & Nivalainen 2009, 13, 56.)

Päiväkodit laativat yksikölleen varhaiskasvatussuunnitelman, jonka pohjalta heidän toimintansa muodostuu. Varhaiskasvatussuunnitelmassa on esitetty konkreettisesti miten kussakin yksikössä ymmärretään hyvä varhaiskasvatus ja miten sitä toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman tulee olla niin selkeä, että yksikön jokainen työntekijä osaa sen perusteella kertoa kyseisen päiväkodin kasvatuskäsitteet ja varhaiskasvatukselliset arvot. (Mikkola & Nivalainen 2009, 27–28.)

Varhaiskasvatuksen perusteissa (2005, 20) määritellään lapselle ominaisia tapoja ajatella ja toimia. Näitä tapoja ovat liikkuminen, tutkiminen, leikkiminen ja eri taidealueisiin liittyvä ilmaisu. Lapsen toimiessa itselleen mielekkäällä tavalla hän samalla ilmentää tunteitaan ja ajatteluaan. Toimimalla ja keskustelemalla yhdessä lasten kanssa sekä havainnoimalla lasten toimintaa kasvattajalle avautuu kanava lasten maailmaan ja ajatteluun. Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksen muodoissa tulee ottaa huomioon lapselle ominaiset toimintatavat, ja niiden tulisi ohjata kasvattajayhteisön tapaa toimia lasten parissa. Pienryhmätoiminnassa tavoitteena on oppia tuntemaan lapset ja huomioimaan heidän ajatteluaan, tunteitaan ja tarpeitaan. Pienryhmätoiminta perustetaan siis pedagogisen ajattelun pohjalta, sen sijaan että tarkoittaisi vain lasten jakamista pienempiin ryhmiin. Pienryhmätoiminta pedagogisena linjauksena ei toimi, jos kaikki ryhmän kasvattajat eivät ole sitoutuneita siihen. Vaikeuksia linjauksen valinnassa voikin tuottaa tilanne, jossa yksi varhaiskasvattaja ei ole pienryhmätoiminnan kannalla. Tulee kuitenkin muistaa, että varhaiskasvatusta suunniteltaessa tulisi kuulla jokaisen ryhmän kasvattajan mielipiteitä. Seuraavassa luvussa kerron lisää pienryhmätoiminnan pedagogiikasta, sen keinoista ja mahdollisuuksista, joita pienryhmätoiminta antaa.

4 PIENRYHMÄTOIMINTA JA PEDAGOGIIKKA SEN TAUSTALLA

4.1 Pienryhmätoiminta pedagogiikkana

Hapon (2008, 106–107) mukaan päivähoidossa painotetaan vaatimusta pedagogisesta osaamisesta. Varhaiskasvatuksen pedagoginen osaaminen sisältää kasvatuksen, opetuksen ja hoivan. Pedagogiikalla tarkoitetaan sitä kokonaisuutta, josta päivähoito muodostetaan. Yksikössä toteutettavalle varhaiskasvatus-toiminnalle onkin jätetty paljon valinnan vapautta tiettyjen raamien sisällä, joten jokaisella päivähoitoyksiköllä on vapaus valita oma pedagogiikkansa. Esimerkkejä erialisista pedagogisista painotuksista ovat muun muassa kuvataiteet, musiikki, draama- ja ilmaisu, matematiikka, liikunta ja pienryhmätoiminta. Päiväkodin pedagogiikan valinnan tarkoituksena on tehdä rajauksia, sillä kaikkea kivaa ja hyvää ei ole mahdollista toteuttaa. Päiväkodin arjessa vastaan tulevat niin suuret kuin pienetkin valinnat perustuvat kasvattajayhteisön tärkeiksi ja tarkoituksenmukaisiksi kokemiin kasvatuksellisiin periaatteisiin ja käsityksiin. (Mikkola & Nivalainen 2001, 25–26.)

Pienryhmäpedagogiikan toiminnan perustana on aikuisen mahdollisuus antaa lapselle aikansa, näyttää kiinnostuksensa lasten toiminnalle ja olla läsnä (Mikkola & Nivalainen 2009, 31, 34). Lapsen yksilöllisen ja yhteisöllisen toimijuuden tulee yhdistyä varhaiskasvatuksen pedagogiikassa, sillä ne muodostavat yhdessä kokonaisuuden, joka kasvattajien tulisi huomioida (Hujala & Turja 2011, 13). Pienryhmäpedagogiikan keskeisenä toiminta-ajatuksena on mahdollistaa lapsille toiminnan ”kokonaisvaltainen sujuminen” ja sen avulla ”turvallisuus ja vuorovaikutuksen mahdollisuus” kiireettömään päiväkotipäivään. Päivän luonteva eteneminen joustavasti, kokonaisvaltaisesti ja liittyen yhtenevästi toisiinsa rauhoittaa ja antaa lapselle mielekkään kokemuksen, toisin kuin yksittäiset ja irralliset toimintatuokit. (Mikkola & Nivalainen 2009, 29.)

Pienryhmäpedagogiikan toiminta perustuu lapsilähtöiselle toiminnalle, mutta niin että sen toteuttaminen on aikuisen vastuulla (Salminen & Tynnen 2011, 20). Lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan aikuisen kykyä huomioida lapsen oma kiinnostus, kulttuuri, luonteenpiirteet ja kokemukset opetuksen ja kasvatuksen suunnittelussa sekä niihin liittyvien tavoitteiden asettamisessa. Lapsilähtöisessä toiminnassa annetaan lapselle mahdollisuus toimia itse niin, että aikuinen tukee lasta ja ohjaa tarvittaessa sekä kannustaa ja kehuu kun lapsen yrittämistä ja onnistumista. Tiivistettynä lapsilähtöinen toiminta on lapsen yksilöllistä huomiointia, hänen kasvun tukemista, hoivaamista ja oppimaan ohjaamista kaikissa arjen toiminnaissa. (Järvinen ym. 2009, 35 - 36.) Jokainen pienryhmänohjaaja on vastuussa niin lasten kuuntelemisesta, hänen turvallisuuden tunteen ylläpitämisestä kuin hänen kohtaamisestaankin. Lapsilähtöisyys on pienryhmäpedagogiikassa muun muassa lapsen lähellä oloa, hyvän olon tuottamista yksilöllisesti ja lapsen kanssa vuorovaikutuksessa olemista, joiden avulla lapsi tuntee olevansa ainutlaatuinen ja tärkeä. (Salminen & Tynnen 2011, 20.) Jo ennen pienryhmäpedagogiikan mukaantuloa on hyödynnetty pienryhmätoimintaa sekä lasten tarpeiden että toiminnallisten vaatimusten vuoksi. Pienryhmien käyttö toiminnallisena ratkaisuna on tuttua esimerkiksi tilanteissa, joissa on pyritty tukemaan lapsen selviämistä erilaisista haasteista tai tilanteista tai kun on haluttu rauhoittaa päiväkodin toimintaa. Pienryhmiä on siis muodostettu muun muassa iän, erilaisen kiinnostuksen kohteiden, toiminnan sisällöllisten tai kehitykseen liittyvien ratkaisujen vuoksi.

4.2 Mistä pienryhmätoiminnassa on kyse?

Päivähoidon yksikön tai ryhmän päätyessä pienryhmäpedagogiseen käytäntömalliin, tulee pedagogiikan näkyä muun muassa joka päiväisten toimintojen järjestelyssä, suunnittelussa, työvuorojen laadinnassa sekä organisoinnissa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi toiminnallisena ratkaisuna sitä, että suuret lapsiryhmät jakautuvat pienryhmiin. Näin pyritään luomaan lapsille turvalliset ja paremmat mahdollisuudet toteuttaa omia haluja, tarpeita sekä vuorovaikutusta. Päiväkodin järjestelyissä otetaan huomioon muun muassa pienryhmien ruokailut, ulkoilut ja

siirtymätilanteet. Puolestaan organisoinnissa työvuorot tehdään niin, että työntekijät ovat paikalla silloin kun heitä eniten tarvitaan. Pienryhmät voivat olla erikokoisia, kunhan ryhmässä on laissa määritelty määrä kasvattajia. (Mikkola & Nivanen 2009, 25, 31–33, 35.) Asetus lasten päivähoidosta (A 21.8.1992/806) määrittää, että seitsemää kokopäivähoidossa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden tulee olla vähintään yksi sosiaalihuollon ammatillisen koulutuksen omaava henkilö. Vastaavasti neljää alle kolmivuotiaasta lasta kohden tulee olla vähintään yksi ammatillisen kelpoisuuden saanut henkilö. Pienryhmätoimintaa tulee siis toteuttaa näiden asetusten mukaan.

Rainan ja Haapaniemen (2005, 125) mukaan pienryhmän ihanteellinen koko on neljä tai enintään kuusi lasta, jolloin lapsen yksilöllisyydelle jää tilaa. Suuremmassa ryhmässä lasten mahdollisuus osallistua tasa-arvoisesti toimintaan kapeenee eikä vuorovaikutus enää ole hallittavissa. Myös Kinnunen (2004, 48) toteaa, että isossa ryhmässä aikuinen ei ehdi huomioimaan jokaisen lapsen henkilökohtaisia tarpeita. Erityisesti alle kolmivuotiailla jatkuva tavaroidensa ja itsensä puolustaminen tekee lapsen vihaiseksi. Selviytymiskeinona lapsi käyttää aggressiota, joka voi helposti jäädä ongelmatilanteiden ratkaisumalliksi jos se opitaan jo alle kolmevuotiaana. Koivusen (2009, 97) mukaan pienryhmien etuja isoon ryhmään verrattuna ovat esimerkiksi häiriötekijöiden vähäisyys, kasvattajan lisääntyvä lapsituntemus, järjestelmän säilyttämisen helppous, oppimisen intensiivisyys ja kasvattajan nopea reagointi lapsen tarpeisiin. Pienryhmätoiminta antaa mahdollisuuksia uusiin itsetuntoa vahvistaviin kokemuksiin sekä uusien käyttäytymismallien hakemiseen toiminnallisten kokemusten kautta. Niin ryhmänohjaajat kuin ryhmäläiset antavat palautetta onnistumisista, mikä puolestaan mahdollistaa sosiaalisen minän muutoksen. (Muhonen ym. 2009, 13.) Pienryhmässä lapsi tulee yksilönä paremmin nähdyksi ja aikuisen on helpompi havainnoida lasten toimintaa. Mitä pienempi ryhmäkoko, sitä paremmat mahdollisuudet kasvattajalla on kohdata ryhmänsä lapset aidosti. (Mikkola ym. 2011, 31 - 32.) Kiinteät pienryhmät helpottavat myös uuden lapsen aloittaessa päiväkodissa, sillä kiinteä pienryhmä heti toiminnan alussa mahdollistaa sen, että lapsi pääsee sisälle omaan ryhmäänsä ja oppii tutustumaan ja tunnistamaan oman ryhmänsä muut lapset sekä ryhmän ohjaajaan. Lisäksi kuuluminen pien-

ryhmään luo hyvän pohjan myöhemmin omaan isompaan päiväkotiryhmään liittymiseen. Pienryhmät toimivat vain osan aikaa päivästä, joten se ei rajoita tai estä lapsen tutustumista muiden pienryhmien lapsiin. (Mikkola & Nivalainen 2009, 34.)

Pienryhmätoiminnasta on löydetty ratkaisu varhaiskasvatuksessa koettuihin suurten lapsiryhmien ongelmiin. Pienemmässä ryhmässä lapsi saa enemmän huomiota toimiessaan yhdessä toisten lasten kanssa, eikä lapsen silloin tarvitse hakea sitä esimerkiksi negatiivisen käyttäytymisen avulla. Myös lasten itsetunto ja turvallisuuden tunne kasvavat hänen toimiessa tutun aikuisen ja lasten joukossa. (Koivisto 2007, 125). Ryhmän ollessa pieni aikuisen on myös helpompi ennakoida ja reagoida eri tilanteisiin ennen kuin ne pääsevät kärjistymään, sekä huomioida myös hiljaiset ja arat lapset. Pienryhmätoiminta sallii lapsen tulla huomioiduksi omana yksilönään tutun aikuisen tukemana, ja auttaa lapsia hallitsemaan omaa toimintaansa ryhmän jäsenenä. (Mikkola & Nivalainen 2009, 31–32.)

4.3 Pienryhmätoiminnan suunnittelu

Pienryhmissä toimittaessa toiminnan eriyttäminen helpottuu, mutta kasvattajien yhteinen suunnittelu on kaikesta huolimatta tärkeää, jotta kokonaisuus pysyy kasassa. Riittävällä suunnittelulla varmistetaan, että toiminta pysyy tavoitteiden mukaisena ja kaikki ryhmän aikuiset ovat tietoisia siitä mitä muut ryhmät tekevät. (Mikkola ym. 2011, 36.) Pienryhmätoimintamalliin siirryttäessä voidaan hyödyntää vanhoja ja jo opittuja käytäntöjä muokkaamalla niitä pienryhmille sopiviksi. Esimerkiksi aikaisemmin pidetyt liikunta-, taidekasvatus-, musiikki- ja askartelutuokiot ovat aivan käyttökelpoisia kunhan niiden toiminnallisissa ratkaisuissa ja sisällöissä huomioidaan lasten kiinnostuksen kohteet, tarpeet ja ryhmän rakenne. Pienryhmätoiminnan tulee olla hyvin suunniteltua, sillä siten mahdollistetaan toiminnan monipuolisuus sekä tavoitteellisuus ja lisäksi sen onnistumista voidaan tarkastella kriittisesti. (Mikkola & Nivalainen 2009, 29; Kalliala 2012, 76–78.)

Toteutettaessa pienryhmätoimintaa pienryhmäpedagogiikan mukaisesti ja lasten tarpeisiin pohjautuen, tulee tehdä muutoksia myös päiväkotien sisällä sekä pienryhmätoiminnoissa. Näitä muutoksia voivat olla esimerkiksi tilojen käytön muuttaminen tai tilojen muokkaaminen. Jokaisen pienryhmän ei tarvitse olla samaan aikaan ulkona ja sisällä, joten jakotiloina voidaan käyttää sekä ulko- että sisätiloja. Toinen ryhmä voi siirtyä jumppasaliin, kun toinen ryhmä lähtee metsään. Joissain päiväkodeissa ruokailunkin voi jakaa pienryhmille eri huoneisiin tai eri aikaan. Pienimmillä lapsilla lepoaika voi olla huoneessa, jossa on sängyt ja isommilla tilassa, jonne saa patjat. Päiväkodin tilat tulee hyödynnettyä paremmin, kun askartelut, liikunta, ulkoilu, musiikkihetket ynnä muut toiminnot järjestetään jokaiselle pienryhmälle eri aikaan, vuorotellen muiden ryhmien kanssa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 36 - 47.) Toimiva pienryhmätoiminta edellyttää siis tilojen käytön tarkkaa suunnittelua. Sovituista aikatauluista on pidettävä kiinni, jotta jokaisen pienryhmän toimintasuunnitelmat toimivat. (Mikkola ym. 2011, 37.) Pienryhmätoiminta edellyttää suunnittelua myös työvuorojen suhteen, jotta henkilökuntaa on paikalla riittävästi perustehtävän hyvän suorittamisen takaamiseksi. Pienryhmien parhaana toiminta-aikana voidaan pitää noin kello 9.00 - 11.00 välistä aikaa, sillä aamupäivisin lasten vireystaso on toiminnan ja oppimisen kannalta otollisinta aikaa. Tämän vuoksi työvuorot tulisi suunnitella niin, että kaikki pienryhmienohjaajat ovat töissä viimeistään klo 9.00, jotta jää riittävästi aikaa kiireettömälle toiminnalle. (Mikkola ym. 2011, 35 - 36.) Lisäksi työntekijöiden poissaolot sekä sijaisten puuttumien voivat vaikeuttaa päiväkodin pienryhmätoiminnan toteutumista. Kasvattajien poissa ollessa ei pienryhmiin jakautuminen ole aina mahdollista. (Koivunen 2009, 97.)

Pienryhmien muodostamiseen ja ryhmän ohjaajan valintaan vaikuttaa muun muassa lasten ikä sekä mahdolliset erityistarpeet (Mikkola & Nivalainen 2009, 34). Jos pienryhmät ovat pysyvät, mutta niiden ohjaaja vaihtuu tietyin väliajoin, saadaan kaikkein kasvattajan ammattitaito jokaisen lapsen eduksi. Toisinaan tulee myös tilanteita, jolloin totutusta ryhmäjaosta poikkeaminen on hyvästä. Kallialan (2012, 160 – 161) mukaan suhteellisen pysyvät ryhmät antavat ehdottoman pysyviin ryhmiin verrattuna paremman pohjan kaikelle toiminnalle. Pysyvässä pienryhmässä kunnollinen ryhmäytyminen on mahdollista, sillä lapset

oppivat tuntemaan oman ryhmänsä lapset paremmin ja luottamaan heihin. Sekä ryhmän että ohjaajan pysyessä samana voidaan toimintaa kutsua tiettyssä mielessä omahoitajajärjestelyksi, koska silloin lapsi luo läheisen suhteen tiettyyn aikuiseen. (Mikkola ym. 2011, 34.) Ryhmäkokojen muokkaaminen vaatii hyvin monipuolista varhaiskasvatuksellista osaamista, sillä ryhmän tarkoituksenmukaisen jakamisen voidaan sanoa olevan onnistuneen leikin edellytys (Kalliala 2012, 165).

4.4 Suunnittelusta toteutukseen tiimityöllä

Pienryhmäpedagogiikassa puhutaan pienryhmistä ja omahoitajuudesta, mutta se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että työntekijät toimivat vain yksinään. Työntekijöillä tulee olla sekä oma tiimi tukena arjen toiminnoissa että koko päiväkodin henkilöstö käytettävissä ja apuna tarvittaessa. Päävastuu pedagogisista linjauksista on päiväkodin johtajalla, mutta yksikön jokaiselta työntekijältä odotetaan sitoutumista, linjausten toteutumisesta huolehtimista ja niistä selviytymistä. Tämän toteutumiseksi työntekijöiden tulee olla tietoisia siitä, mitä heiltä odotetaan ja vaaditaan. Johtajan vastuulla on myös se, että pedagogiikan suunnittelulle ja kehittämiselle on annettu aikaa ja että pedagogiikkaa on mahdollista toteuttaa kaikissa arjen toiminnoissa. Johtajan ei kuitenkaan tulisi toimia yksin ohjatesaan ja valvoessaan pienryhmäpedagogiikan toteutumista, vaan myös henkilöstön tulisi omalla toiminnallaan antaa tukea johtajan työlle. (Mikkola & Nivalainen 2009, 26.) Pienryhmissä toiminnan eriyttäminen on helppoa, mutta toiminta on suunniteltava yhdessä henkilökunnan kanssa, jotta päiväkodin pedagoginen kokonaisuus pysyisi hallinnassa. Jos kokonaisuus ei ole jokaisen työntekijän tiedossa, alkavat pienryhmät helposti elää omaa elämäänsä. Pienryhmätoiminnassa ei siis ole kyse siitä, että ollaan koko päivän ajan erillään isosta ryhmästä. Sen sijaan pienryhmätoiminta on toimintaa pienemmissä ryhmissä, jonka avulla rauhoitetaan ja helpotetaan päivää sekä lasten että kasvattajien kannalta. (Mikkola & Nivalainen 2001, 35–36.)

5 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS

5.1 Tarve, kehittämistehtävät ja tavoitteet

Kehittämistehtäväni on tuottaa vanhemmille suunnattu opas Mukulax Kähärin pienryhmätoiminnasta. Oppaalle on tilausta, sillä pienryhmätoiminta on vasta otettu käyttöön yksikössä, joten se on ainakin osalle vanhemmista vieras toimintatapa. Oppaan avulla on tarkoitus antaa vanhemmille lisää tietoa lastensa päiväkodin toiminnasta ja pienryhmätoiminnan käyttöönoton perusteluista, hyödyistä, haasteista ja mahdollisuuksista. Kehittämistehtäväni toteuttamiseksi osallistun pienryhmätoiminnan suunnitteluun jo ennen sen aloittamista sekä toiminnan käynnistämisen jälkeen. Oppaan suunnittelussa osallistan sekä päiväkodin kasvattajia, johtajaa että lasten vanhempia. Näin kaikki joita opas koskee saavat vaikuttaa sen sisältöön. Osallistamalla niin päiväkodin kasvattajia, johtajaa kuin vanhempia oppaan suunnittelussa on tavoitteenani on saada aikaan kaikkia osapuolia tyydyttävä ja sisällöltään sopivan kattava opas. Lisäksi tavoitteenani on kehittää vanhempien ja eri yhteistyötahojen kanssa tehtävään työhön liittyvää osaamista.

5.2 Prosessikuvaus

Kehittämishankkeeni käynnistyi aiheen ideoinnilla tammikuussa 2013 ja päättyi raportin palautukseen toukokuussa 2014. Seuraavissa luvuissa kuvaan toimекsiantoni tarkentumista ja kehittämishankkeen vaihteita (Kuva 2). Avaan myös, miten keräsin aineistoa oppaan suunnitteluun osittain tutkimuksellisin keinoin.

Alusta asti oli selvää, että kehittämishankkeeni tulee liittymään Mukulax Kähärin päiväkodissa aloitettavaan pienryhmätoimintaan, mutta vasta myöhemmin rajautui tarve suunnata hanke ja pienryhmätoimintaa käsittelevä opas lasten vanhemmille. Hankkeen suunnittelu alkoi ensimmäisen harjoittelujaksosi aikana Mukulax Kähärin tarpeiden kartoituksesta ja harjoitteluohjaajani kanssa tammikuun 2013 lopulla käydystä suunnittelupalaverista (Liite 1). Seuraavaksi tutus-

tuin pienryhmätoimintaan perehtymällä siihen liittyvään kirjallisuuteen sekä ole-
 malla mukana Mukulax Kähärin pienryhmien arjessa. Toukokuun lopulla kävin
 tutustumassa myös Mukulaxin Hirvensalon päivähoitoyksikössä, ja kuulemassa
 heidän pienryhmätoimintamallistaan (Liite 2). Kehittämishankkeeni aihe selkiytyi
 lopulliseen muotoonsa vasta syyskuussa 2013 harjoitteluohjaajani kanssa käy-
 dyssä palaverissa (Liite 3). Palaverissa totesimme oppaan olevan tarpeellisin
 lasten vanhemmille suunnattuna. Pienryhmätoiminnan ollessa vielä uusi toimin-
 tatapa Mukulax Kähärissä, oli se myös suurelle osalle vanhemmista vieras ja
 tuntematon käsite. Sen vuoksi oli tarvetta selkeyttää pienryhmätoiminnan tarkoi-
 tusta ja arjessa esiin tulevia toimintatapoja. Vanhemmille lähetetyn kyselylo-
 makkeen sekä yksikön lastentarhanopettajien konsultoinnin avulla kartoitin hei-
 dän toiveitaan oppaan sisällön suhteen. Opintojen ohessa loppuvuoden 2013 ja
 alkuvuoden 2014 aikana oppaan sisältö muotoutui ja selkeytyi lopulliseen muo-
 toonsa. Tammikuussa 2014 esittelin valmiin oppaan kehittämishankkeessani
 toimineelle Mukulax Kähärin yhteyshenkilölle, jolta sain vielä muutamia korjaus-
 ehdotuksia, ennen kuin opas jaettiin vanhemmille helmikuussa 2014 (Liite 4).

Pyrin suunnittelemaan kehittämishankkeeni kulun ja organisoinnin mahdolli-
 simman tarkasti heti alusta asti, joskin käytännössä asiat eivät aina menneet
 suunnittelemallani tavalla. Asetin hankkeelle tavoitteet, jotka hyväksytin sekä
 ohjaavalla opettajallani että toimeksiantajallani. Organisointi tarkoitti myös sitä,
 että valmistelin ja suunnittelin hankkeen käytännön toteutusta ja neuvottelin
 hankkeeseen mahdollisesti käytettävistä resursseista. (Toikko & Rantanen
 2009, 58.) Kehittämisprosessin alussa kehittämishankkeeni eteni suunnitelman
 mukaan noudattaen lineaarista projektityön mallia (Kuva 1, Toikko & Rantanen
 2009, 64). Hankkeelle määritellyt tavoitteet kuitenkin muokkautuivat vielä kehit-
 tämistyö alettua, jonka vuoksi suunniteltu aikataulu ei enää pitänyt aivan paik-
 kaansa. Kehittämishankkeelle määritellyt lopulliset tavoitteet perustuivat Muku-
 lax Kähärin henkilökunnalta sekä lasten vanhemmilta nousseista toiveista ja
 ideoista.

Kuva 1. Kehittämisprosessi lineaarista mallia mukaillen (Toikko & Rantanen 2009, 64).

Erityisesti hankkeen alkuvaiheessa oli kehittämisprosessissa nähtävissä myös arvioivaa työtettä, jonka avulla pohdimme miten Mukulax Kähärissä hyödynnetään pienryhmätoimintaa, miten asioita voitaisiin tehdä jollain muulla tapaa ja onko toiminta parasta mahdollista tällaisenaan. Arvoivalla työotteella tarkoitetaan analyyttistä ajattelua, joka kohdistuu työhön ja jonka tavoitteena on tutkivan ja arvioivan työotteen kehittäminen sekä edistäminen. Lisäksi työyhteisölähtöiseen kehittämistyöhön pyrkivän arvioivan työotteen tarkoituksena on arvioinnin avulla parantaa organisointia sekä palveluiden laatua ja edistää asiakkaan oikeuksien toteutumista. (Vataja 2009, 52–54.)

Kehittämishankeeni koostui harjoittelujaksostani Mukulax Kähärissä ja pienryhmätoimintaan tutustumisesta käytännössä, keskusteluista päiväkodin henkilökunnan kanssa, tapaamisista pienryhmätoiminnan kehittämisestä vastaavien lastentarhanopettajien kanssa ja muistiinpanoista sekä yhteenvedoista, joita laadin ja kirjasin tapaamisista.

Kuva 2. Kehittämishankkeen prosessikuvaus.

5.3 Kehittämismenetelmät pienryhmätoiminnan oppaan taustalla

5.3.1 Dialogisuus

Kehittämishankkeessani tein yhteistyötä päiväkodin henkilökunnan ja lasten vanhempien kanssa. Yhteistyön tarkoituksena oli ideoida Mukulax Kähärin pienryhmätoimintaa koskevan oppaan sisältöä, kehittää toimintamallia ja luoda uutta, joten hyödynsimme keskusteluissa dialogisuutta. Sana dialogi tulee kreikan kielen sanoista dia (halki tai läpi) ja logos (oppi tai järki), jotka yhteen liitettyinä tarkoittavat väliin kerättyä maailmaa eli dialogisuuden olemusta. Keskustelussa dialogisuus kuvaa myös maailmankuvaa ja ihmiskäsitystä, jotka vaikuttavat tapaamme kohdata toisia ihmisiä. (Mönkkönen 2007, 86.) Kahden täysivaltaisen subjektin kommunikointi ja vuorovaikutus on dialogisuutta. Dialogissa sen osapuolet kunnioittavat toistensa toimijuutta ja määräysvaltaa omaan elämään ja kohtelevat toisiaan tasavertaisina kumppaneina. Dialogisuutta pidetään sosiaalipedagogisessa ihmistyössä ihanteellisena toisen ihmisen kohtaamisen tapana, joten asiakkaan ja työntekijän suhteessa tulisi pyrkiä siihen. Asiakassuhde pohjautuu osapuolten väliselle kunnioitukselle, avoimuudelle ja luottamukselle. Dialogi onkin subjekti-objekti – suhteen sijaan kahden subjektin välinen subjekti-subjekti – suhde, josta puhutaan myös Minä-Sinä – suhteenä, vaihtoehtona Minä-Se – suhteelle. (Hämäläinen 1999, 105.) Aarnion (1999, 40–41) mukaan suhtautumistavaltaan dialogi on ihmisystävällistä, hyväntahtoista merkitysten jakamista tai niiden vapaata virtaa ja toiseen suuntautumista. Keskustelussa osapuolet tuovat oman ajatusmaailmansa tiedoksi, tutkittavaksi tai kyseenalaistettavaksi. Dialogin osapuolet ymmärtävät, että toisen käyttämät sanat ovat representaatioita hänen ajatusmaailmastaan ja niillä on yksilöllinen merkityssisältönsä. Dialogissa ei tulkita toisen ajatuksenkulkua omien käsitysten mukaan, vaan tarvittaessa ymmärretään avata asiaa kysymysten avulla.

Luonteeltaan dialogi on aina ihmisten välinen dynaaminen prosessi, määräytyen siitä kulttuurista ja sosio-historiallisesta kontekstista, jotka vaikuttavat osallistujien taustalla (Aarnio 1999,32). Dialogissa oleellista on, että kaikki omat

olettamukset ja ajatukset voidaan kyseenalaistaa keskustelussa. Dialogi on siis merkitysten vapaata virtaa, jossa oman ajattelun havainnointi on tärkeää. Keskeisin vuorovaikutuksen ilmaisumuoto on sana. Sanan merkityksiä voi kuitenkin olla yhtä monta kuin konteksteja ja käyttötilanteitakin, sillä sanan merkitykset vaihtelevat. (Aarnio 1999, 33.) Pierre Bourdieun sanoin jokaisella toimijalla on oma subjektiivinen näkökulmansa, joka ei ole henkilön itsensä valittavissa, mutta jokainen voi monipuolistaa näkemyksiään ja oppia lisää toisenlaisista lähestymistavoista (Seikkula-Arnkil 2009, 38). William Isaacsin (2001, 39–40) mukaan dialogissa pyrkimyksenä on keskustelijoiden keskeisen uuden ymmärryksen saavuttaminen, jonka pohjalle myöhempi toiminta ja ajattelu muodostetaan. Isaacs haluaa erottaa dialogin neuvottelusta, sillä neuvottelussa tavoitteena on erimielisyyksien sopiminen osapuolten kesken, kun taas dialogissa tarkoituksena on luoda konteksti, jossa voidaan muodostaa perusta yhteiselle käsitykselle ja luoda uusia sopimuksia. Dialogi on aina perspektiivistä ja kontekstisidonnaista vuoropuhelua, jossa sen osapuolet ajattelevat yhdessä. Jokainen vuoropuheluun osallistuja kuuntelee vuoropuhelun mahdollisuudet, sen sijaan että pitäisi omaa mielipidettään lopullisena. Dialogi ohjaa keskustelijoita näkemään ja kuuntelemaan muutakin kuin yksittäisten mielipiteiden summia. Keskeistä dialogissa onkin taustalla vaikuttavien tekijöiden tiedostaminen, puhuminen, kuunteleminen ja tunteiden käsittely.

Prosessina dialogi sisältää erilaisten vaativien sosiaalisten ja psyykkisten asioiden hallintaa. Dialogin klassiset säännöt ovat rehellisyys, sitoutuminen, osallistuminen, vilpittömyys, reflektiivisyys ja vastavuoroisuus. (Aarnio 1999, 39.) Dialogissa voi kehittyä vain olemalla tietoinen niistä tekijöistä, joita tarvitaan onnistuneen dialogin rakentamiseen. Dialogin prosessi on kolmivaiheinen ja keskustelun analyysin teemoina ovat aloite, vastaus sekä palaute. Myös vuorot ja vuoron ottaminen ovat merkittäviä, sillä ne liittyvät keskustelun kontrollointiin ja säätelyyn sekä keskustelun aiheen muuttamiseen ja ylläpitämiseen. Olennaista on olla keskustelijana ja kuuntelijana selvillä omien ajatustensa etenemisestä ja luonteesta, samalla kun tekee toisen ajatuksenkulun näkyväksi. (Aarnio 1999, 36–38.) Teknisen osaamisen sijaan perusasenne eli suhtautumistapa sekä oma ajattelutapa ovat dialogisuudessa keskeisintä (Seikkula-Arnkil 2009, 19).

5.3.2 Hyvien käytäntöjen dialogi kehittämisen menetelmänä

Hyvien käytäntöjen dialogin tavoitteena on jakaa hiljaista eli henkilökohtaista, tilannesidonnaista ja kokemuksellista tietoa. Sen tarkoituksena on sekä kehittää toimintaa ja luoda uusia käytäntöjä että koota tietoa jo olemassa olevista toimintamalleista. Hyvien käytäntöjen dialogi sopii käytettäväksi moniammatillisissa yhteisöissä, kuten päivähoitoyksikössä, jossa työntekijöillä voi olla monenlaisia eri koulutustaustoja. Dialogi on hedelmällisin silloin, kun se toteutetaan avoimen ja turvallisen ilmapiirin vallitessa kasvokkain. Näin edesautetaan dialogiin osallistuvien henkilöiden rohkeampaa kokemusten ja uskomusten jakamista. (Koskimies ym. 2012, 9.)

Kehittämistyön tarkoituksena on etsiä ratkaisu johonkin olemassa olevaan ongelmaan tai ainakin pienentää sitä. Todetun ongelman ratkaisemiseksi on ensin löydettävä siihen vaikuttavia syitä ja valittava keinoja, joilla ongelmaa voidaan pienentää tai mahdollisesti poistaa. Pelkkä syiden ja ongelmien tutkiminen ei ole kehittämistyössä riittävää, niin kuin perinteisissä kvantitatiivisissa ja kvalitatiivisissa tutkimuksissa. Kehittämistyössä ongelmalle etsitään syyt ja kehitetään jokin muutokseen johtava ratkaisu. (Kananen 2012, 16.) Kehittämishankkeeni toimintamalli on kohderyhmälähtöinen, sillä kehittämistyönäni on luoda opas määritellylle kohderyhmälle eli Mukulax Kähärin lasten vanhemmille. Kehittämistyön ollessa kohderyhmälähtöinen, on perusteltua käyttää yhtenä menetelmänä selvitystä, jolla saadaan tietoa niin käyttäjien tarpeista kuin siitä, mitä tuotoksen tulisi tarkalleen ottaen sisältää (Vilkkä & Airaksinen 2003, 57). Selvityksenä käytän tässä kehittämistyössä hyvien käytäntöjen dialogia (Koskimies 2012, 9). Hyvien käytäntöjen dialogia hyödyntämällä kartoitan päiväkodin kasvattajien toivomuksia ja mielipiteitä siitä, mitä pienryhmätoiminnan oppaan olisi tarpeellista ja tarkoituksenmukaista sisältää. Selvityksen avulla pyrin myös keräämään mielipiteitä oppaan käytettävyydestä ja ominaisuuksista.

Keskeisenä ideana hyvien käytäntöjen dialogissa on hyödyntää jo olemassa olevien yhteisöjen yhteistyötä ja tietoa sekä uuden luomiseen, että vanhojen ja hyväksi todettujen käytäntöjen jakamiseen kaikille yhteisön jäsenille. Kyse on

siis niin sanotun hiljaisen tiedon jakamisesta, jolloin ulkopuolisia asiantuntijoita ei tarvita, koska tietämystä löytyy myös työyhteisöstä. Työyhteisössä oleva tieto pitää vain saada hyödynnettyä. (Koskimies ym. 2012, 9.) Uusien työmenetelmien ja toimintatapojen kehittäminen ja toimeenpano sisältää kuitenkin monenlaisia haasteita. Usein työyhteisöissä on kirjoittamattomia sääntöjä ja omia toimintatapoja, joiden mukaan työtä tehdään. Arjen kiireen ja näiden toimintatapojen työyhteisön pitäisi vielä pystyä muuttamaan aikaisempia toimintatapoja ja luomaan uutta. Tällöin avainasemassa ovat työyhteisö ja sen yksilöiden motivaatio ja ominaisuudet uuden luomiseen. (Koskimies ym. 2012, 12–13.) Kehittämistyössäni dialogisiin keskusteluihin osallistuvat päiväkodin työntekijät ovatkin kaikki vapaaehtoisesti omasta kiinnostuksestaan ja motivaatiostaan lupautuneet mukaan keskusteluun.

5.3.3 Kyselylomake vanhemmille

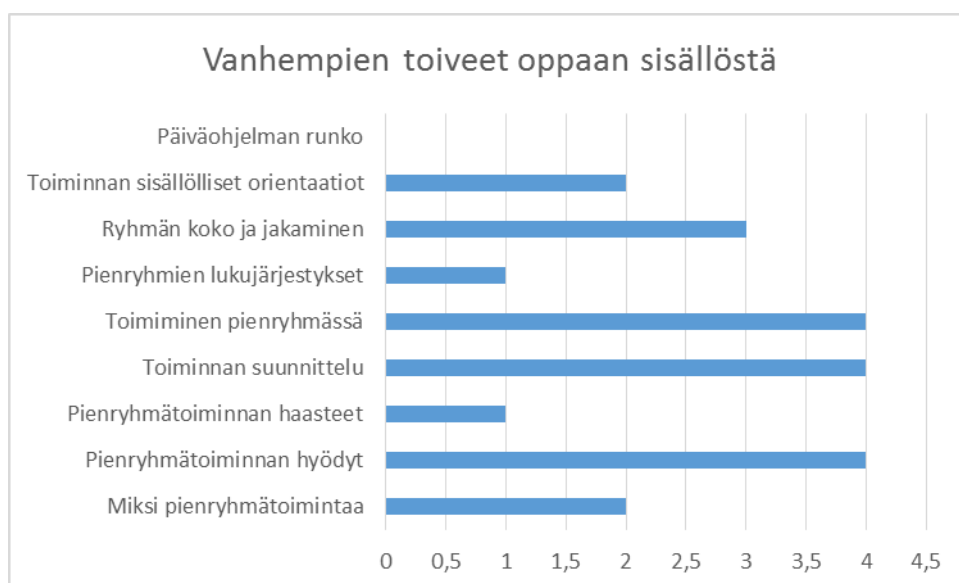
Halusin osallistaa päiväkodin lasten vanhempia oppaan suunnitteluun, koska opas on suunnattu erityisesti juuri heille. Marraskuun alussa vanhemmille lähetettiin kyselylomake (Liite 5), jossa kerroin ensin kehittämishankkeestani ja siitä, miksi kerään vanhemmilta ideoita sisällön suunnitteluun. Kyselylomake lähetettiin vanhemmille sähköisesti päiväkodin sähköpostin kautta viikoittain lähetettävän viikkosuunnitelman yhteydessä. Kyselylomakkeen alussa esittelen lyhyesti kuka olen, mikä on lomakkeen tarkoitus ja mihin sitä tullaan käyttämään sekä kerron ohjeita lomakkeen palauttamisesta. Kyselylomake lähetettiin kaikille päiväkodin lasten vanhemmille ja vastausaikaa lomakkeella oli viikon verran. Kyselylomakkeen palautusaika oli tarkoituksella lyhyt, ettei lomakkeeseen vastaaminen ehtisi unohtua. Vastausajan ollessa lyhyt, vanhempien tulisi vastata lähes saman tien.

Kysely on aina eräänlainen häiriö ja tunkeutuminen vastaajan elämään. Kyselylomakkeeseen vastaajat ovat tutkimuksen aktiivisia subjekteja, eivätkä suinkaan objekteja. Suostutteluista huolimatta vastaajilla on oikeus olla vastaamatta kysymyksiin ja vetäytyä tutkimuksesta. (Cohen ym. 2007, 317–318.) Kyselyloma-

ke voi olla joko avoin, strukturoitu tai puolistrukturoitu kyselylomake. Ohjeena lomaketyypin valinnassa voidaan pitää sääntöä, että mitä suurempi vastaajien määrä on, sitä strukturoidumpi lomakkeen tulisi olla. (Cohen ym. 2007, 320.) Valitsin puolistrukturoidun kyselylomakkeen, jossa on kaksi kysymystä, joista ensimmäinen on monivalintakysymys ja toinen avoin kysymys. Päädyin puolistrukturoituun kyselylomakkeeseen, jotta lomake olisi mahdollisimman helppo ja nopea täyttää. Tärkeintä oli kuitenkin lomakkeen selkeys (Hirsjärvi ym. 1997, 189). Monivalintakysymyksissä kyselylomakkeen laatija on antanut valmiit vastausvaihtoehdot vastaajille (Hirsjärvi ym. 1997, 186). Avointen kysymysten avulla saadaan paremmin esille vastaajan todelliset mielipiteet, sillä niitä ei ole kahlittu laatijan valmiiksi rakennettuihin vaihtoehtoihin monivalintakysymysten tavoin (Hirsjärvi ym. 1997, 188).

Kokosin kyselylomakkeeni pienryhmätoimintaan liittyvien aihealueiden pohjalta. Monivalintakysymysten vaihtoehdot rakentuivat pienryhmätoimintaan liittyvässä kirjallisuudessa esiintyvistä aiheista. Päädyin avoimeen kysymykseen, jotta vanhemmilla olisi mahdollisuus myös vapaaseen ideoiden esittämiseen monivalintakysymyksessä annettujen valmiiden vastausvaihtoehtojen täydentämiseksi.

Taulukko 1. Kyselylomakkeen ensimmäisen kysymyksen vastaukset

5.4 Kehittämishankkeen tuotos

Kehittämishankkeen tuotoksena on vanhemmille suunnattu opas Mukulax Kähärin pienryhmätoiminnasta (Liite 7). Oppaan tavoitteena on selkeyttää ja pohjustaa vanhemmille pienryhmätoiminnan tarkoitusta. Pienryhmätoiminnan opas on koottu yhteistyössä vanhempien ja päivähoiton kasvattajien kanssa. Tavoitteenani oli, että oppaasta tulisi helppolukuinen, selkeä ja ytimekäs.

Oppaassa kerrotaan lyhyesti mitä pienryhmätoiminnalla tarkoitetaan ja listataan toimintaan liittyviä hyötyjä sekä haasteita. Lisäksi siinä kuvataan lyhyesti varhaiskasvatuksen sisältöä ja sitä kautta myös pienryhmätoiminnan suunnittelun taustalla vaikuttavia osa-alueita. Oppaaseen liitetyistä Mukulax Kähärin pienryhmien lukujärjestyksistä näkyy pienryhmille suunnitellut ohjelmat sekä muun muassa tilojen kierto konkreettisesti. Lukujärjestykset myös havainnollistavat sitä kuinka usein pienryhmissä toimitaan. Oppaassa kerrotaan ryhmän kokoon ja ryhmien jakamiseen vaikuttavista syistä sekä ryhmien vaihtuvien tai pysyvien ohjaajien valintaan vaikuttavista perusteluista. Lopuksi kerrotaan pienryhmätoiminnan kehittämisestä Mukulax Kähärissä. Oppaan sisältö koostuu siis pienryhmätoiminnan suunnittelusta, viestinnästä, toteutuksesta, pienryhmien lukujärjestyksistä, arvioinnista ja havainnoinnista, jotka yhdessä rakentavat pienryhmätoiminnan mallin. Pienryhmätoiminta alkaa sen suunnittelusta ja etenee toiminnasta arviointiin, joten kaikki nämä vaiheet kuuluvat oleellisesti oppaan sisältöön. Oppaassa pyrin avaamaan pienryhmätoimintaa ja siihen liittyviä teki-
jöitä kirjallisuudesta hankitun teorian ja päiväkodin kasvattajien kanssa tehdyn yhteistyön pohjalta.

6 PÄÄTELMIÄ JA POHDINTOJA

6.1 Kehittämishankkeen aiheen, toimeksiannon ja teorian pohdintaa ja arviointia

Toimeksiantajani kanssa sovittuna kehittämistehtävänäni oli tuottaa Mukulax Kähärille päiväkodin lasten vanhemmille suunnattu pienryhmätoiminnan opas vanhempien toiveiden mukaan. Toivoin kehittämishankkeeni tarpeen tulevan toimeksiantajaltani ja tämä toteutuikin pienryhmätoiminnan oppaan idean tultua päiväkodin väeltä itseltään. Koin kehittämishankkeen mielenkiintoisemmaksi kuin tutkimuksellisen toteutuksen ja päätös toteuttaa ennemmin kehittämishanke osoittautui oikeaksi valinnaksi, sillä oli mielekästä jättää jälkeensä konkreettinen tuotos päiväkodin käyttöön. Yhteistyötahonani toimivat toimeksiantajani lisäksi Mukulax Kähärin lasten vanhemmat. Kehittämishankkeeni tuotos, opas pienryhmätoiminnasta vanhemmille, sivusi myös hieman kiinnostustani kehittää vanhempien kanssa tehtävään työhön liittyvää osaamistani.

Koin kehittämishankkeeni välillä melko haastavaksi, erityisesti teoriaosuutta luodessa. Pienryhmätoimintaan liittyy niin paljon käsitteitä, kuten lapsilähtöisyys, kasvatuskumppanuus, laadun arviointi, lasten temperamentti ja kehitystaso ja niin edelleen, jonka vuoksi aiheen tarpeenmukainen rajaaminen tuntui haastavalta. Pyrin kuitenkin käsittelemään pienryhmätoimintaa joiltain osin myös kriittisesti, sillä en voi sanoa sen olevan ainoa oikea tapa toteuttaa varhaiskasvatusta.

6.2 Tuotoksen arviointia tavoitteiden ja jatkokehittelyn näkökulmasta

Tuotoksena opas oli mielestäni osaamistani kehittävä ja sopivan haastava hanke. Se vastasi toimeksiantajan toiveita ja oli päiväkodille hyödyllinen uudistus. Aiheeni oli siis ajankohtainen ja tarpeellinen lisäämään vanhempien tietoutta päiväkodin pienryhmätoiminnasta.

Valmiista oppaasta löytyi tiivistetysti mutta kattavasti tietoa pienryhmätoiminnasta, sen sisällöstä, haasteista, vahvuuksista ja periaatteista, sisältäen myös vanhempien ja päiväkodin kasvattajien toivomia lisäyksiä. Oppaan julkaisun jälkeen pyysin päiväkodin henkilökuntaa kyselemään palautetta ja mielipiteitä vanhemmilta. Aluksi tarkoitukseni oli lähettää vanhemmille palautelomake, mutta aikaisemmin lähettämäni kyselylomake osoitti, etteivät vanhemmat olleet kovin aktiivisia vastaajia. Tulimme toimeksiantajani kanssa siihen päätökseen, että on parempi kysyä mielipiteitä suullisesti ja hieman epävirallisemmin. Vanhemmilta saadun suullisen palautteen ja toimeksiantajan kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta voin todeta saavuttaneeni asettamani tavoitteet ja onnistuneeni kehittämishankkeessani. Tavoitteenani oli toteuttaa kaikki osapuolia tyydyttävä ja sisällöltään kattava opas sekä opintoihini liittyen kehittää osaamistani yhteistyössä vanhempien kanssa. Minulle oli tärkeää kuulla mielipiteitä tuotoksesta, koska tuotannon arvon arvioinnissa arviointiperusteena on asiakastyytyväisyys (Fin Soc Newz 2003, 7). Henkilökunnan kautta saadusta palautteesta selvisi kuitenkin vanhempien olevan tyytyväisiä oppaan sisältöön ja yksinkertaiseen ulkoasuun. Sain toki myös joitakin parannusehdotuksia, mutta ne jäivät odottamaan päiväkodin omaa jatkokehittelyä. Olin kuitenkin tyytyväinen sekä toimeksiantajalta että vanhemmilta saatuun palautteeseen.

Päiväkodin kasvattajilta sain palautetta ja kommentteja osittain suullisesti päiväkodilla käydessäni ja osittain sähköpostin välityksellä. Toimeksiantajan sähköpostitse välittämien vanhemmilta saatujen palautteiden, ja kasvattajien kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta selvisi, että kummatkin osapuolet olivat tyytyväisiä oppaan suhteen. Kasvattajilla oli jo joitakin ideoita oppaan kehittämiseen jatkossa, joten uskon että kehittämishankkeeni jää elämään Mukulax Kä Härissä hankkeeni päättymisen jälkeenkin.

Kehittämishankkeeni myötä sain myös paljon hyvää kokemusta päiväkodin toiminnan suunnittelusta sekä vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Kyselylomakkeiden avulla sain kokemusta kirjallisesta viestinnästä vanhempien kanssa. Koen saaneeni valmiuksia toimia itsenäisesti ja vastuullisesti hanke- luontoisessa työssä.

6.3 Kehittämishankkeen arviointia tarpeen näkökulmasta

Kehittämishankkeeni oli mielestäni tarpeellinen, sillä pienryhmätoiminta on toimintatapana vielä melko uusi ja sen vuoksi monelle vieras. Vanhemmat ovat kuitenkin kiinnostuneita lastensa päiväkotipäivän kulusta sekä pienryhmätoiminnan käytännöistä, jota pyrin oppaan avulla selkeyttämään.

Kehittämishankkeeni myötä sain paljon uusia ideoita omaan työhöni, ja toivon hankkeeni antavan uusia näkökulmia päivähoitoyksiköille, joissa pienryhmätoiminta ei ole vielä käytössä. Itse olen kokenut pienryhmätoiminnan positiivisena yllätyksenä, sillä hankkeen aikana olen huomannut miten pienryhmätoiminnalla on mahdollista saada arkeen monia hyötyjä, kuten luottamusta, rauhallisuutta, kiireettömyyden ja läsnäolon tunnetta, läheisyyttä, lapsen aitoa kohtaamista, vuorovaikutuksellisuutta, toiminnan arviointia ja yhteistyön tärkeyttä. Nämä hyödyt ovat vahvistaneet ainakin omaa näkemystäni pienryhmätoiminnan toimivuudesta.

6.4 Kehittämishankkeen eettisiä pohdintoja sekä sosionomi (AMK) – osaamisen reflektointia

Kehittämishankkeeni ammatilliset ja eettiset pohdinnat liittyvät yhteistyöhön päiväkodin kasvattajien ja vanhempien kanssa. Tähän liittyen pohdintoja herätti erityisesti kehittämishankkeessani vuorotelleet erilaiset roolit: olin sekä harjoittelija ja tiimityöntekijä että kehittäjä ja uudistaja. Eettisiä pohdintoja sosiaalialan työssä herättääkin usein erilaisiin tilanteisiin sopivan roolin valitseminen. Välillä tulisi osata olla auttaja, auktoriteetti, kumppani, ystävä tai ohjaaja, joskus jopa näitä kaikkia samalla kertaa. (Banks 2006, 13–14.) Lisäksi pohdin kehittämishankkeeni luonnetta Powerpoint muotoisen oppaana sekä omaa kykyäni osaamistani vastata oppaan sisällön suunnittelussa heränneisiin toiveisiin.

Kehittämishankkeeni oli sosionomi (AMK) näkökulmasta mielestäni melko oleellinen osa varhaiskasvatuspalvelun kehittämistä. Sähköisessä muodossa oleva opas tuli näkyväksi digitaalisessa maailmassa, huomioiden samalla myös var-

haiskasvatuksen asiakkaan eli lapsiperheen edun. On tärkeää, että myös varhaiskasvatuspalvelut elävät ajan hermoilla, tietotekniikan ollessa nykyisin oleellinen ja jokapäiväinen osa yhteiskuntaa. Lisäksi sosionomi (AMK):lle ominaista kykyä työskennellä moninaisissa ryhmissä viestitti muun muassa toimiminen yhteistyössä päiväkodin työyhteisön ja vanhempien kanssa.

Koin kasvaneeni ammatillisesti kehittämishankkeeni aikana, sillä hankkeen itsenäinen toteuttaminen lisäsi luottamustani omiin kykyihini toimia sosionomi (AMK):n työtehtävissä. Hanke myös terävöitti pienryhmätoimintaan liittyvää ajattelua sekä vahvisti varhaiskasvatuksellisia katsontakantoja. Emotionaalisykyinen kasvu kohti aiempaa ammatillisuutta laajempaa näkökantaa, kutsutaankin juuri ammatilliseksi kasvuksi (Mäkinen ym. 2009, 33). Koen ammatti-identiteettini vahvistuneen kehittämishankkeeni myötä ja uskon selkeämmin kuuluvani päivähoidon ja varhaiskasvatuksen työkentälle.

LÄHTEET

- Aarnio, H. 1999. Dialogia etsimässä. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Asetus lasten päivähoidosta 21.8.1992/806
- Banks, S. 2006. Ethics and values in social work. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Cohen, L.; Manion, L. & Morrison, K. 2007. Research methods in education. London: Routledge.
- Happo, I. 2006. Varhaiskasvattajan asiantuntijuus: Asiantuntijaksi kehittyminen Lapin läänissä. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hujala, E.; Puroila, A-M.; Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Edufin.
- Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy.
- Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Isaacs, W. 2001. Dialogi ja yhdessä ajattelemisen taito. Helsinki: Gummerus.
- Järvinen, M.; Laine, A. & Hellman – Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Jääskeläinen, P. 2005. Toiminnallisen opinnäytetyön tekstilajipiirteistä. Teoksessa Vanhanen-Nuutinen, L. & Lambert, P. (toim.) Hankkeesta julkaisuksi. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Kinnunen, S. 2003. Anna mun olla lapsi. Helsinki: Kirjapaja.
- Koivisto, P. 2007. ”Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa” Päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lasten itsetuntoa vahvistavaksi. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito: Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Koskimies, M.; Pyhäjoki, J. & Arnkil, T. E. 2012. Hyvien käytäntöjen dialogit: opas dialogisen kehittämisen ja kulttuurisen muutoksen tueksi. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Kyrönlampi, T. 2011. Päiväkodin arki lapsen kokemana. Teoksessa Alila, K. & Parrila, S. 2011. Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006 – 2010. Oulu: Uniprint.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2011. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010luvun varhaiskasvatukseen. 5. painos. Pedatieto Oy.

- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010 – luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärvi: Pedatieto Oy.
- Muhonen, J., Lallukka, K. & Turtiainen, P. 2009. Pienryhmätoiminta lasten ja nuorten ehkäisevän työn menetelmänä. Jyväskylä: YAD Youth against Drugs ry.
- Mäkinen, P.; Raatikainen, E.; Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYPro Oy.
- Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.
- Tiira, K. 2000 Pro gradu. Yhteistä kieltä etsimässä, Pienten lasten osallisuuden lisäämisestä vesiprojektissa.
- Raina, L & Haapaniemi, R. 2005. Yksilöt yhdessä: Kasvatus ja persoonan laatu. Tallinna: Arator.
- Reunamo, J. 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Salminen, E. & Tynnenen, K. 2011. Omahoitajana päiväkodissa: omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä. Vantaa: Pedatieto.
- Seikkula, J. & Arnkil T-E. 2009. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Tammi.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedonantoon. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003. Sosiaali- ja terveysalan tutkimuskeskus. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy.
- Vataja, K. 2009. Arvioiva työote – kehittämisen peruslähtökohta. Teoksessa Seppänen-Järvelä, R. & Vataja, K. Työyhteisö uusille urille. Kehittäminen osaksi arjen työtä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

INTERNETLÄHTEET:

- Opinnäytetyöohjeet 2010. Sosionomi AMK. Turku: Turun Ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma.
- Reipas, S. 2012. Läsnä lapsen arjessa: Pienryhmätoiminta ja sen kehittäminen päiväkodissa kasvattajien kokemana. Opinnäytetyö. Sosiaalipedagogiikan vaihtoehtoiset opinnot, Sosiaalialan koulutusohjelma. Tampereen ammattikorkeakoulu. Viitattu 18.7.2013 http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/46452/Reipas_Saija.pdf?sequence=1
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Verkkajulkaisu. Stakes. Viitattu 20.9.2013 <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>
- Fin Soc News 2003. Sähköinen lähde: Sosiaaliportti. Viitattu 13.9.2013. <http://www.sosiaaliportti.fi/Linkkikirjasto/Linkki.aspx?linkID=e185366c-6aca-4064-831436d9482a10e5&classID=047b90e9-4f22-465e-b3e7-28e6a22d169e>
- Mukulax 2013. Viitattu 5.10.2013 <http://www.mukulax.fi/kahari/>

Muistio 31.1.2013

Paikka ja aika: Mukulax Kähäri, torstai 31.1.13 klo 14.00

Paikalla: Maija Rantanen ja Aurora Bisopoulou

Tapaamisen aiheena: Mukulax Kähärin päiväkotiin tutustuminen ja opinnäytetyön aiheen alustavaa ideointia.

- Yksiköllä tarvetta jonkinlaiselle siellä aloitettavaan pienryhmätoimintaan liittyvään suunnittelu/kehittämistyölle.
- Keskustelua pienryhmätoiminnasta: millaista se tulee kyseisessä yksikössä olemaan.
- Miten Hirvensalon Mukulaxissa jo olemassa olevaa pienryhmätoimintamallia tulisi muokata yksikköön sopivaksi.
- Toiveena saada hyödynnettyä Kähärin yksikön tilat ja puitteet.
- Keskustelua pienryhmien ryhmänmuodostuksesta ja ryhmäjaon perusteista.
- Opinnäytetyöni alustavana ideana olla mukana pienryhmätoiminnan aloittamisessa kehittämishankkeen muodossa. Käytännön toteutus kuitenkin vielä epäselvä, selkeyttäminen harjoittelujakson alkaessa.

Muistio 28.5.2013

Paikka ja aika: Mukulax Hirvensalo, 28.5.2013 klo 12.30

Paikalla: Maija Rantanen ja Marja-Terttu Puurila

Tapaamisen aiheena: Mukulax Hirvensalon pienryhmätoimintaan tutustuminen

- Keskustelua:
- ➔ Pienryhmien koosta ja jakamisesta: Lähtökohtana jako ikäryhmittäin, lasten kehitystason mukaan. Tyttöjä ja poikia ryhmiin tasaisesti. Eri ikäisillä erilaiset leikit, siksi jako iän mukaan olisi perusteltua.
- ➔ Vaihtuvien/ pysyvien ryhmien ja ohjaajien hyödyt ja haasteet.
- ➔ Kuinka usein pienryhmissä toimitaan?
- ➔ Tilajärjestelyt merkitty lukujärjestykseen. Usein tilojen jako ei ole ongelma ryhmien päällekkäiselle liikunnan, kuvaamataidon, musiikin tms. toteuttamiselle, vaan hankaluutta tuottaa välineiden riittävyys. Kaikkien ryhmien ei kuitenkaan välttämättä tarvitse aina tehdä samoja asioita.
- ➔ Henkilökunnan poissaolojen vaikutukset: Lomilla käytetään sijaisia, sairastapauksissa joustetaan henkilökunnan kesken talon sisällä.
- Vertailua miten pienryhmää toteutetaan Hirvensalossa ja miten se sopisi parhaiten Kähäriin. Hirvensalossa oleva malli ei välttämättä sovi sellaiseen Kähärin yksikköön.
- Tutustuminen Hirvensalon pienryhmien lukujärjestyksiin.
- Keskustelua hyvistä ja huonoista kokemuksista, mitä tulisi vielä muuttaa ja kehittää
- Kehittämishankkeen ideointia: Tuotos voisi olla jonkinlainen infopaketti muille yksiköille pienryhmätoiminnan ongelmista ja eduista, sekä pienryhmien lukujärjestyksen suunnittelusta.

Muistio 11.9.2013

Paikka ja aika: Mukulax Kähäri, 11.9.2013 klo 12.00

Paikalla: Maija Rantanen ja Aurora Bisopoulou

Tapaamisen aiheena: Kehittämishankkeen tuotoksena olevan pienryhmätoiminnan oppaan sisällön ideointia

- Alustavana sisältö:
 - ➔ Mitä pienryhmätoiminta on? Sen hyödyt, haasteet ja syyt toiminnan taustalla
 - ➔ Miten pienryhmätoimintaa toteutetaan: tila- ja ryhmäjaot, pienryhmien lukujärjestykset.
 - ➔ Pienryhmätoiminnan suunnittelun pohjalla olevat eri orientaatiot: lyhyt kuvaus jokaisesta orientaatiosta.
- Oppaan tarpeellisuuden pohdintaa
 - ➔ Totesimme oppaan tuottavan enemmän hyötyä jos se suunnataan lasten vanhemmille. Päiväkodin henkilökunnalle pienryhmätoiminta on kuitenkin jo melko tuttu.
- Kysely vanhemmille: toiveiden kartoittaminen, mitä tietoa vanhemmat haluaisivat oppaasta saada. Päätimme, että kysely lähetetään vanhemmille sähköpostitse viikko-ohjelman yhteydessä.
- Oppaan toteutus vihkosen sijaan mieluummin sähköisessä muodossa, esimerkiksi Powerpoint tiedostona.

Muistio 31.1.2014

Paikka ja aika: Mukulax Kähäri 31.1.2014 klo 12.30

Paikalla: Marja-Terttu Puurila

Tapaamisen aihe: Valmiin oppaan sisällön viimeistely

- Esittelin kehittämishankkeen tuotoksena tekemäni vanhemmille suunnatun oppaan Mukulax Kähärin pienryhmätoiminnasta, kysyin epäselväksi jääneistä kohdista ja sain korjaus ja muokausehdotuksia.
- Sovimme muun muassa että muokkaan opasta enemmän ns. Mukulaxin näköiseksi, lisäämällä heidän muissa tiedostoissa olevaa värimaailmaan ja kuvia.
- Totesimme, että tietoa esimerkiksi laissa määritellyn lasten ja aikuisten välisen suhdelukusäännöksestä olisi hyvä lisätä, sillä se vaikuttaa oleellisesti myös pienryhmäjaon taustalla.
- Ideoimme pienryhmätoiminnan kehittämiseen liittyviä tekijöitä.
- Tapaamisen päätteeksi sovimme valmiin oppaan lähettämisestä vanhemmille, kunhan puuttuvat korjaukset on tehty.

Kyselylomake vanhemmille

Heippa!

Olen Maija Rantanen ja opiskelen sosionomiksi Turun ammattikorkeakoulussa. Teen opinnäytetyöni tuotoksena vanhemmille suunnatun oppaan Mukulax Kä-härin pienryhmätoiminnasta, ja haluisin antaa teille mahdollisuuden vaikuttaa oppaan sisällön suunnitteluun.

Alla oleviin kysymyksiin vastaaminen vie vain muutaman minuutin. Palautathan oheisen lomakkeen mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään 15.11.2013 sähköpostitse osoitteeseen maija.rantanen@students.turkuamk.fi. Kiitos jo etukäteen aktiivisuudestanne ☺

1. Valitkaa alla olevista vaihtoehtoista kolme (3) teille tärkeintä toivetta oppaasta löytyvistä asioista lisäämällä rasti valitsemienne vaihtoehtojen kohdalle.

- Miksi pienryhmätoimintaa
- Pienryhmätoiminnan hyödyt
- Pienryhmätoiminnan haasteet
- Toiminnan suunnittelu
- Toimiminen pienryhmässä
- Pienryhmien lukujärjestykset
- Ryhmän koko ja jakaminen
- Toiminnan sisällölliset orientaatiot
- Päiväohjelman runko

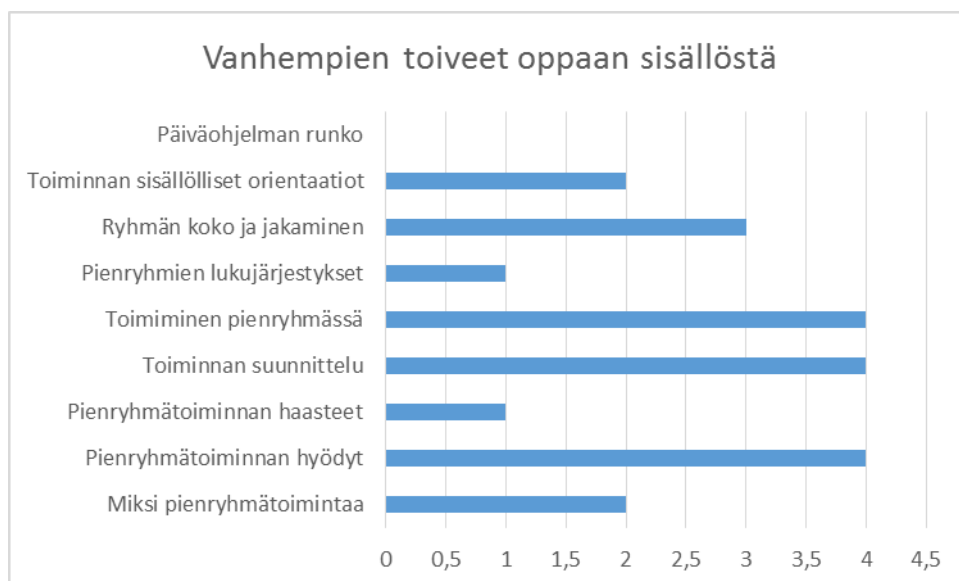
2. Mitä muuta toivoisitte oppaan sisältävän?

Kiitos!

Kooste kyselyn vastauksista

Kysymys 1: Valitkaa alla olevista vaihtoehtoista kolme (3) teille tärkeintä toivetta oppaasta löytyvistä asioista lisäämällä rasti valitsemienne vaihtoehtojen kohdalle.

Vastaukset:

Kysymys 2: Mitä muuta toivoisitte oppaan sisältävän?

”Ohjeita kotiin, miten pienryhmätoiminnan taustalla olevia periaatteita voidaan soveltaa myös kotona ja noudattaa yhtenäistä toimintamallia.”

”Miten vanhemmat voivat osallistua päiväkodissa toteutettavan pienryhmätoiminnan suunnitteluun.”

”Ehkä muutamia esimerkkejä tyypillisestä pienryhmätoiminnasta eri ikäryhmissä. Lisäksi hyödyt ja haasteet verrattuna muihin toimintamuotoihin ovat mielenkiintoisia.”

”Miten lapset jaetaan ryhmiin: ketkä samaan, kuka ohjaa.”

”Tällä hetkellä Tiitiäisissä pienryhmien vetäjät vaihtuvat kuukausittain, mikä on mielestäni hyvä asia, ja voisi ohjeistaa otettavaksi käyttöön Menninkäisissäkin? Silloin jokainen hoitaja tutustuu jokaiseen lapseen ja ei pääse käymään esim. niin, että ryhmän ainoa lastentarhanopettaja ei saa kosketusta jokaiseen lapseen.”

”Voisi myös muistutella hoitajia tiedon siirtämisestä keskenään, että riippumatta työvuoroista vanhemmat hakiessaan saisivat tarkempaa tietoa lapsen päivän kulusta (onko nukuttu, syöty, onko joku harmittanut tms.)

”Esimerkkejä pienryhmätoiminnasta, päiväohjelmasta, ryhmäkoosta jne.”

”Viittaus muihin tutkimuksiin aiheesta?”

Valmis opas

Mitä pienryhmätoiminnalla tarkoitetaan?

- ▶ Pienryhmätoiminta näkyy muun muassa päiväkodin jokapäiväisten toimintojen järjestelyssä, suunnittelussa, työvuorojen laadinnassa sekä organisoinnissa.
- ▶ Käytännössä pienryhmätoiminta tarkoittaa sitä, että suuret lapsiryhmät jakautuvat pienryhmiin. Näin pyritään luomaan lapsille turvalliset ja paremmat mahdollisuudet toteuttaa omia haluja, tarpeita sekä vuorovaikutusta.
- ▶ Päiväkodin järjestelyissä otetaan huomioon muun muassa pienryhmien ruokailut, ulkoilut ja siirtymätilanteet. Puolestaan organisoinnissa työvuorot tehdään niin, että työntekijät ovat paikalla silloin kun heitä eniten tarvitaan.

Pienryhmätoiminta Mukulax kähärissä - Opas vanhemmille

Pienryhmätoiminnan hyödyt ja haasteet

Hyödyt:

- ▶ Toiminnan yksilöllinen suunnittelu ja toteutus
- ▶ Vuorovaikutuksen parantuminen
- ▶ Rauhallinen ympäristö
- ▶ Aikuisella enemmän aikaa lapsen yksilölliseen kohtaamiseen
- ▶ Lapsen tuen tarpeiden huomioiminen helpompaa
- ▶ Tieto lapsista lisääntyy
- ▶ Lapsen sosiaalisten taitojen harjoittelu helpottuu

Pienryhmätoiminta Mahdollaa kätärinäk -Opas varhaiselle

Haasteet:

- ▶ Toimivien pienryhmien rakentaminen
- ▶ Tiedonkulku kasvattajien välillä
- ▶ Suunnitteluajan löytäminen ja toiminnan suunnittelu jokaiselle ryhmälle sopivaksi
- ▶ Ohjaajien poissaolot

Pienryhmätoiminnan sisältö

- ▶ Varhaiskasvatuksen sisältö voidaan jakaa kuuteen eri sisällölliseen alueeseen, jotka myös täydentävät toisiaan. Nämä sisällölliset orientaatiot luovat kasvattajalle kehyksen siitä millaisia kokemuksia lapselle tulisi tarjota, jotta lapselle muodostuu mahdollisimman kokonaisvaltainen ja eheä käsitys maailmasta.
- ▶ Pienryhmätoiminnan suunnittelussa huomioidaan eri orientaatiot ja varmistetaan että kaikki osa-alueet vuorottelevat toiminnassa. Alla on kuvattu lyhyesti kunkin orientaation sisältö:

Matemaattinen orientaatio

- Vertailua, laskemista ja päättelyä
- Käytetään lapsille tuttuja ja heitä kiinnostavia materiaaleja
- Toteutuu päivähoiton arjessa leikinomaisesti.

Luonnontieteellinen orientaatio

- Erilaisten luonnon ilmiöiden havainnointia, tutkimista ja kokeilua sekä sisällä että ulkona
- Aiheina esimerkiksi vuodenajat, kasvit, eläimet ja luonnonilmiöt.

Pienryhmätoiminta Mahdollaa kätärinäk -Opas varhaiselle

Historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio

- Menneisyyteen, vanhoihin esineisiin, juhlapyyhiin ja perinteisiin tutustumista
- Lähiympäristön historiallisten kohteiden tarkastelua.

Esteettinen orientaatio

- Esteettisyyden monitahoisuuteen tutustumista esimerkiksi havainnoimalla, tuntemalla, kuuntelemalla, kuvittelemalla ja tekemällä
- Kokemuksia muun muassa melodiasta, kauneudesta, tyylistä, rytmistä, ilosta ja jännityksestä sekä niiden kaikkien vastakohtien aikaansaamista aistimuksista ja tuntemuksista.

Eettinen orientaatio

- Arvo- ja normimaailman huomiointia. Oikean ja väärän, hyvän ja pahan sekä totuuden ja valheen pohdintaa
- Esimerkiksi tasa-arvoon, oikeudenmukaisuuteen ja kunnioitukseen liittyvien asioiden käsittelyä arjessa tapahtuvien tilanteiden avulla.

Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio

- Lapselle luodaan mahdollisuus asioiden pohtimiseen ja ihmettelyyn. Annetaan tilaan kysymyksille ja hiljaisuudelle.
- Uskonnollisiin, hengellisiin ja henkisiin asioihin sekä ilmiöihin tutustumista. Perinteiden ja tapojen käsittelyä mm. juhlapyyhinä.

Pienryhmätoiminta Nuorisat kätärinä -Opas vanhemmille

Kuinka usein pienryhmissä toimitaan?

- ▶ Pienryhmissä toimitaan pääsääntöisesti aamupäivisin. Iltapäivät ollaan koko ryhmä yhdessä. Poikkeuksena perjantai, jolloin on koko talon yhteistä toimintaa. Rajoittamalla toimintaa neljään päivään viikossa haluttiin varmistaa yhteisen toiminnan jatkuvuus.
- ▶ Aamupäivällä lasten vireystaso on oppimisen ja toiminnan kannalta parhaimmillaan, joten silloin on myös pienryhmien paras toiminta-aika.
- ▶ Seuraavilla sivuilla nähtävissä kunkin pienryhmän lukujärjestykset.

Pienryhmätoiminta Nuorisat kätärinä -Opas vanhemmille

Tiitiäisten viikko:

KIITIT	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai
9.00-10.00	Retki / Ulkoilu	Ulkoilu	Kuusaamatilo	Ulkoilu	Parillinen vko: koko talo yhdessä
10.00-11.00	Satu / näytelmä	Läksäntä	Ulkoilu	Leikki	Pariton vko: Tiitiäisten lauahetki
11.00-12.00	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka
12.00-13.00	Unet	Unet	Unet	Unet	Unet
13.00-14.30	Unet/Leikki	Unet/Leikki	Unet/Leikki	Unet/Leikki	Unet/Leikki
14.30-14.45	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala
14.45-15.30	"Kielellinen tuokio"	"Kielellinen tuokio"	"Kielellinen tuokio"	"Kielellinen tuokio"	"Kielellinen tuokio"
15.30-17.00	Pukemaan ja ulos	Pukemaan ja ulos	Pukemaan ja ulos	Pukemaan ja ulos	Pukemaan ja ulos

Nukkari Riha Ruokailutila

Piirryhmittäin Mulaan kähäriä -Opas vanhemmille

AURINGOT	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai
9.00-10.00	Retki / Ulkoilu	Kuusaamatilo	Ulkoilu	Ulkoilu	Parillinen vko: koko talo yhdessä
10.00-11.00	Satu / näytelmä	Ulkoilu	(Hukka)	Leikki	Pariton vko: Tiitiäisten lauahetki
11.00-12.00	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka
12.00-13.00	Unet	Unet	Unet	Unet	Unet
13.00-14.30	Unet/Leikki	Unet/Leikki	Unet/Leikki	Unet/Leikki	Unet/Leikki
14.30-14.45	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala
14.45-15.30	"Kielellinen tuokio"	"Kielellinen tuokio"	"Kielellinen tuokio"	"Kielellinen tuokio"	"Kielellinen tuokio"
15.30-17.00	Pukemaan ja ulos	Pukemaan ja ulos	Pukemaan ja ulos	Pukemaan ja ulos	Pukemaan ja ulos

TÄHDET	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai
9.00-10.00	Retki / Ulkoilu	Ulkoilu	Läksäntä	Leikki	Parillinen vko: koko talo yhdessä
10.00-11.00	Satu / näytelmä	Kuusaamatilo	Ulkoilu	Ulkoilu	Pariton vko: Tiitiäisten lauahetki
11.00-12.00	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka
12.00-13.00	Unet	Unet	Unet	Unet	Unet
13.00-14.30	Unet/Leikki	Unet/Leikki	Unet/Leikki	Unet/Leikki	Unet/Leikki
14.30-14.45	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala
14.45-15.30	"Kielellinen tuokio"	"Kielellinen tuokio"	"Kielellinen tuokio"	"Kielellinen tuokio"	"Kielellinen tuokio"
15.30-17.00	Pukemaan ja ulos	Pukemaan ja ulos	Pukemaan ja ulos	Pukemaan ja ulos	Pukemaan ja ulos

Menninkäisten viikko:

Pienten nukkari Isojen nukkari Ruokailutila

MUSTAT	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai
9.00-10.00	Ulkoilu	Kuusi	Ulkoilu	Ulkoilu	Ulkoilu
10.00-11.00	Musiikki	Ulkoilu	Leikki	Läksäntä	Parillinen vko: koko talo yhdessä
11.00-12.00	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka
12.00-13.00	Unet	Unet	Unet	Unet	Unet
13.00-14.30	Unet/Leikki	Unet/Leikki	Unet/Leikki	Unet/Leikki	Unet/Leikki
14.30-14.45	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala
14.45-15.30	Kielellinen tuokio	Kielellinen tuokio	Kielellinen tuokio	Kielellinen tuokio	Kielellinen tuokio
15.30-17.00	Ulkoilu / Leikki	Ulkoilu / Leikki	Ulkoilu / Leikki	Ulkoilu / Leikki	Ulkoilu / Leikki

VADELAAT	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai
9.00-10.00	Kuusi	Ulkoilu	Leikki	"Kognitiiv- nen"	Leikki
10.00-11.00	Leikki	Leikki	Retki	Leikki	Parillinen vko: koko talo yhdessä
11.00-12.00	Ulkoilu	Musiikki	Retki	Ulkoilu	Ulkoilu
12.00-13.00	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka
13.00-14.30	Unet	Unet	Unet	Unet	Unet
14.30-14.45	Kielellinen tuokio	Kielellinen tuokio	Kielellinen tuokio	Kielellinen tuokio	Kielellinen tuokio
14.45-15.30	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala
15.30-17.00	Ulkoilu / Leikki	Ulkoilu / Leikki	Ulkoilu / Leikki	Ulkoilu / Leikki	Ulkoilu / Leikki

Piirryhmittäin Mulaan kähäriä -Opas vanhemmille

PILVUAT	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai
9.00-10.00	Musiikki	Ulkoilu	Ulkoilu	Läksäntä	Ulkoilu
10.00-11.00	Ulkoilu	Kuusi	Leikki	Ulkoilu	Parillinen vko: koko talo yhdessä
11.00-12.00	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka
12.00-13.00	Unet	Unet	Unet	Unet	Unet
13.00-14.30	Unet/Leikki	Unet/Leikki	Unet/Leikki	Unet/Leikki	Unet/Leikki
14.30-14.45	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala
14.45-15.30	Kielellinen tuokio	Kielellinen tuokio	Kielellinen tuokio	Kielellinen tuokio	Kielellinen tuokio
15.30-17.00	Ulkoilu / Leikki	Ulkoilu / Leikki	Ulkoilu / Leikki	Ulkoilu / Leikki	Ulkoilu / Leikki

HILLAT	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai
9.00-10.00	Ulkoilu	Musiikki	Leikki	Leikki	Leikki
10.00-11.00	Kuusi	Leikki	Retki	"Kognitiiv- nen"	Parillinen vko: koko talo yhdessä
11.00-12.00	Leikki	Ulkoilu	Retki	Ulkoilu	Ulkoilu
12.00-13.00	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka
13.00-14.30	Unet	Unet	Unet	Unet	Unet
14.30-14.45	Kielellinen tuokio	Kielellinen tuokio	Kielellinen tuokio	Kielellinen tuokio	Kielellinen tuokio
14.45-15.30	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala
15.30-17.00	Ulkoilu / Leikki	Ulkoilu / Leikki	Ulkoilu / Leikki	Ulkoilu / Leikki	Ulkoilu / Leikki

Peikkojen viikko:

Nukkari Piha Ruokailutila Leikkihuone

KOULOT	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai
9.00-9.45	Uloku	Matemaattinen/hahmotusminä. Joka toinen viikko kädentaidot	Ulkunta	Musiikki. Joka toinen viikko luonnontieto ja ympäristö	
9.45-10.30	Leikki	Leikki	Uloku / Leikki	Uloku	Parillinen vko: koko tulo yhdessä
10.30-11.15	Sos.emoionaaliset/est. taidot. Joka toinen viikko kielellinen	Uloku	Uloku / Leikki	Leikki	Uloku
11.30-12.00	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka
12.00-14.00	Unet	Unet	Unet	Unet	Unet
14.00-14.30	Pöytäpuuha	Pöytäpuuha	Pöytäpuuha	Pöytäpuuha	Pöytäpuuha
14.30-15.00	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala
15.00-15.30	Leikki / Pöytäpuuha	Leikki / Pöytäpuuha	Leikki / Pöytäpuuha	Leikki / Pöytäpuuha	Leikki / Pöytäpuuha
15.30-17.00	Uloku	Uloku	Uloku	Uloku	Uloku

Piirryhmätoiminta Mukulax kahvirink -Opas vanhemmille

KISSAN-RELLIT	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai
9.00-9.45	Sos.emoionaaliset/est. taidot. Joka toinen viikko kielellinen	Leikki	Liikunta	Leikki	
9.45-10.30	Leikki	Matemaattinen/hahmotusminä. Joka toinen viikko kädentaidot	Liikunta	Uloku	Parillinen vko: koko tulo yhdessä
10.30-11.15	Uloku	Uloku	Uloku	Musiikki. Joka toinen viikko luonnontieto ja ympäristö	Uloku
11.30-12.00	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka
12.00-14.00	Unet	Unet	Unet	Unet	Unet
14.00-14.30	Pöytäpuuha	Pöytäpuuha	Pöytäpuuha	Pöytäpuuha	Pöytäpuuha
14.30-15.00	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala
15.00-15.30	Leikki / Pöytäpuuha	Leikki / Pöytäpuuha	Leikki / Pöytäpuuha	Leikki / Pöytäpuuha	Leikki / Pöytäpuuha
15.30-17.00	Uloku	Uloku	Uloku	Uloku	Uloku

METSÄ-TAHDEET	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai
9.00-9.45	Leikki	Uloku	Liikunta	Uloku	
9.45-10.30	Sos.emoionaaliset/est. taidot. Joka toinen viikko kielellinen	Leikki	Liikunta / Uloku	Musiikki. Joka toinen viikko luonnontieto ja ympäristö	Parillinen vko: koko tulo yhdessä
10.30-11.15	Uloku	Matemaattinen/hahmotusminä. Joka toinen viikko kädentaidot	Uloku	Leikki	Uloku
11.30-12.00	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka	Ruoka
12.00-14.00	Unet	Unet	Unet	Unet	Unet
14.00-14.30	Pöytäpuuha	Pöytäpuuha	Pöytäpuuha	Pöytäpuuha	Pöytäpuuha
14.30-15.00	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala	Välipala
15.00-15.30	Leikki / Pöytäpuuha	Leikki / Pöytäpuuha	Leikki / Pöytäpuuha	Leikki / Pöytäpuuha	Leikki / Pöytäpuuha
15.30-17.00	Uloku	Uloku	Uloku	Uloku	Uloku

Piirryhmätoiminta Mukulax kahvirink -Opas vanhemmille

Nukkari Piha Ruokailutila Leikkihuone

Dokumentointi ja viestintä

- ▶ Henkilökunnan poissaoloissa käytetään sijaisapuna tuttuja laitosapulaisia tai harjoittelijoita. Tilanteen mukaan pienryhmiä voidaan myös yhdistää ryhmän toiminnasta riippuen.
- ▶ Toimivalla ja riittävällä viestinnällä varmistetaan se, että kasvattajat pysyvät tietoisina jokaisen pienryhmän toiminnasta. Tämän merkitys korostuu esimerkiksi vanhempien kohtaamistilanteissa jolloin tulisi osata kertoa lapsen päivästä.
- ▶ Lasten kehitystä koskevat tapahtumat kirjataan vihkoihin, kun taas päivän aikana tapahtuneet asiat välittyvät joko suullisesti tai muistilapulla. Näin varmistetaan tiedonkulku henkilökunnan välillä.

Pienryhmätoiminta Mukulax kähärin -Opas varhennelle

Ryhmän koko ja sen jakaminen

- ▶ Pienryhmien koot pohjautuvat päivähoitolakiin ja sen säädökseen hoito- ja kasvatushenkilökunnan välisestä suhdeluvusta. Asetuksen mukaan yhtä kasvatushenkilöä kohden voi hoidossa olla seitsemän 3-6-vuotiaasta kokopäivälästä. Vastaavasti neljä alle 3-vuotiaasta lasta tarvitsee yhden hoitajan. Lisäksi pääsääntönä on, että päiväkodissa samanaikaisesti ryhmässä hoidettavien lasten enimmäismäärä määräytyy kokopäivähoidossa enintään kolmen hoito- ja kasvatushenkilön mukaan muodostuvasta lapsiryhmästä.
- ▶ Peikkojen ryhmässä lapsia on yhteensä 21, Menninkäisissä 22 ja Tiitiäisissä 13. Pienryhmät on jaettu kolmen tai neljän ryhmän rakenteella, kasvattajien määrän mukaan.
- ▶ Lapset jaettu pienryhmiin iän ja kehitystason mukaan kuitenkin niin, että myös lasten yksilölliset tarpeet ja mahdolliset erityisen tuen tarpeet on otettu huomioon. Lisäksi ryhmäjaossa on huomioitu lasten välisiä ystävyyssuhteita.
- ▶ Tavoitteena ryhmien jaossa on mahdollisimman tasapainoiset ja toimivat ryhmät.
- ▶ Pienryhmätoiminta edellyttää päiväkodin tilojen käytön suunnittelua. Mukulax kähärin vahvuutena on kuitenkin tilat, jotka mahdollistavat sujuvan pienryhmiin jakautumisen.

Pienryhmätoiminta Mukulax kähärin -Opas varhennelle

Vaihtuvat/pysyvät ryhmät ja ohjaajat

- ▶ Tiitiaisissä pienryhmätoimintaa toteutetaan vaihtuvilla aikuisilla, jolloin pienryhmien ohjaajat vuorottelevat ryhmissä tietyin väliajoin, mutta lapsiryhmä pysyy samana. Menninkäisissä ja Peikoissa on käytössä kiinteät ryhmät, jolloin sama aikuinen ohjaa omaa pienryhmäänsä päivittäin.
- ▶ Pysyvällä ohjaajalla mahdollistetaan lasten ja kasvattajan perusteellinen toisiinsa tutustuminen sekä lisätään vastuunottoa omasta ryhmästä.
- ▶ Vaihtuvalla pienryhmäohjaajalla halutaan hyödyntää jokaisen kasvattajan erityisosaaminen sekä tuoda vaihtelua ryhmien toimintaan.
- ▶ Ryhmissä toiminta muodostuu ryhmänsä näköiseksi ja perustuu ryhmän kasvattajan tärkeinä pitämiin asioihin. Lastentarhanopettaja on kuitenkin vastuussa kaikkien ryhmien toiminnan pedagogisesta suunnittelusta.

Pienryhmätoiminta Hukulan kätärinäk -Opas vanhemmille

Pienryhmätoiminnan kehittäminen

- ▶ Pienryhmätoimintaa pyritään kehittämään mahdollisimman toimivaksi muun muassa saatujen kokemusten ja palautteiden avulla.
- ▶ Toiminnan myötä seurataan minkälaisia asioita on paras tehdä yhdessä isommalla ryhmällä ja mitä erikseen pienryhmissä.
- ▶ Ajan kuluessa pienryhmätoiminta muokkautuu ja kehittyy päiväkodin tavoitteisiin, toimintatapoihin ja lapsiryhmään sopivaksi.

Pienryhmätoiminta Hukulan kätärinäk -Opas vanhemmille

Lähteet

- ▶ Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2011. Lapselle hyvä päivä tänään - näkökulmia 2010luvun varhaiskasvatukseen. 5. painos. Pedatieto Oy.
- ▶ Muhonen, J., Lallukka, K. & Turtiainen, P. 2009. Pienryhmätoiminta lasten ja nuorten ehkäisevän työn menetelmänä. Jyväskylä: YAD Youth against Drugs ry.
- ▶ Reunamo, J. 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- ▶ Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- ▶ Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy.

Pienryhmätoiminta Mukulan kädessä -Opas vanhemmille

